

หมวด ๑ บททั่วไป

มาตรา ๑ ประเทศไทยเป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียว จะแบ่งแยกไม่ได้

เจตนารมณ์ เพื่อยืนยันรูปแบบความเป็นรัฐเดี่ยว

ราชอาณาจักรไทยเป็นรัฐเดี่ยวอันมีอำนาจอแบ่งแยกได้ โดยสอดคล้องกับมาตรา ๒๙๑ (๑) วรรคสอง ที่กำหนดห้ามเสนอญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่มีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบของรัฐ

หมายเหตุ

- ๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นครั้งแรก
- ๓) รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๒๒/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๒ ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

เจตนารมณ์ ยืนยันถึงรูปแบบการปกครองของประเทศไทยว่าเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ราชอาณาจักรไทยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยซึ่งมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยสอดคล้องกับมาตรา ๒๙๑ (๑) วรรคสอง ที่กำหนดห้ามเสนอญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่มีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบของรัฐ

หมายเหตุ

- ๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นครั้งแรก

๓) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๒/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐ และรายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๓๗/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันศุกร์ที่ ๒๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยสภาร่างรัฐธรรมนูญมีมติให้ตัดพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติออก อย่างไรก็ตาม ได้บัญญัติไว้ในแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐมาตรา ๗๙ ที่รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน

มาตรา ๓ อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐ ต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม

เจตนารมณ์ กำหนดที่มาของอำนาจอธิปไตยและหลักการแบ่งแยกอำนาจ ทั้งนี้การใช้อำนาจนั้นต้องสอดคล้องกับหลักนิติธรรม

เพื่อให้เป็นไปตามหลักนิติธรรม (The Rule of Law) การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐ ต้องอยู่บนพื้นฐานของบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้และบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีความเป็นธรรม สามารถอธิบายและให้เหตุผลได้ และจะใช้อำนาจรัฐโดยปราศจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายรองรับนั้นไม่ได้

หมายเหตุ

๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นครั้งแรก โดยเปลี่ยนแปลงคำว่า “มาจาก” เป็นคำว่า “เป็นของ” ปวงชนชาวไทย

๓) หลักนิติธรรม (The Rule of Law) มาจากหลักกฎหมายของกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ (Common Law) เป็นหลักที่ใช้จำกัดอำนาจผู้ปกครองไม่ให้ใช้อำนาจเกินขอบเขตโดยปกครองภายใต้กฎหมาย มีความหมายในลักษณะที่มักจะใช้ภายในองค์กรศาลเท่านั้น

หลักนิติรัฐ (Rechtstaat/Legal State) มาจากหลักกฎหมายของกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ (Civil Law) มีความหมายกว้างครอบคลุมมากกว่าหลักนิติธรรม มีหมายความรวมถึง

(๑) หลักการแบ่งแยกอำนาจ ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในการกำหนดขอบเขตการใช้อำนาจของรัฐ

(๒) หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยบทบัญญัติของกฎหมาย

(๓) หลักความชอบด้วยกฎหมายขององค์กรตุลาการและองค์กรฝ่ายปกครองในการดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด หรือมีการกระทำอย่างใด

(๔) หลักความชอบด้วยกฎหมาย ในเนื้อหาของกฎหมายนั้นจะต้องมีความชอบในเนื้อหาที่มีหลักประกันความเป็นธรรมแก่ประชาชน

(๕) หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา

(๖) หลักการไม่มีกฎหมาย ไม่มีความผิด ซึ่งเป็นหลักในทางกฎหมายอาญา (Nullum crimen nulla poena sine lege)

(๗) หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ

หลักนิติธรรมกับหลักนิติรัฐนั้นมีความคล้ายคลึงกัน ๒ ประการ คือ

(๑) ถ้าไม่มีกฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองไม่มีอำนาจกระทำการใดๆ ทั้งสิ้น เพราะถ้าดำเนินการไปแล้วอาจกระทบสิทธิเสรีภาพของประชาชน

(๒) หลักที่ว่าเมื่อกฎหมายกำหนดขอบเขตไว้เช่นใด ฝ่ายปกครองก็ใช้กฎหมายไปตามขอบเขตนั้น จะใช้อำนาจเกินกว่าที่กฎหมายบัญญัติไว้ไม่ได้

๔) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๒/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๔ ตักดีศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง

เจตนารมณ์ เพื่อวางหลักทั่วไปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน สิทธิ เสรีภาพ อื่น และความเสมอภาคของบุคคล

การรับรองและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ความเสมอภาคของบุคคลที่ปฏิญญาสากลหรืออนุสัญญาแห่งองค์การสหประชาชาติให้การรับรอง และประเทศไทยร่วมเป็นภาคี เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคนพึงได้รับโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ โดยไม่คำนึงถึงว่าบุคคลนั้นๆ จะเป็นคนสัญชาติไทยหรือไม่ เช่น คนต่างด้าว คนไร้รัฐ คนไร้สัญชาติชนกลุ่มน้อย ในฐานะที่เป็นมนุษย์และอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทยไม่ว่าชั่วคราวหรือถาวรย่อมได้รับความคุ้มครองเช่นเดียวกับชนชาวไทย เพียงแต่บุคคลดังกล่าวจะกล่าวอ้างสิทธิตามกฎหมายทำนองเดียวกับชนชาวไทยได้

เด็กที่เกิดแต่บุคคลดังกล่าวย่อมมีสิทธิมีชีวิตอยู่รอด มีสิทธิได้รับการบันทึกการเกิด เพื่อให้ปรากฏตัวตน มีสิทธิได้รับการดูแลขั้นพื้นฐานตามสมควร

คณะกรรมการวิสามัญบันทึกเจตนารมณ์ จดหมายเหตุ และตรวจรายงานการประชุม

สภาร่างรัฐธรรมนูญ

เด็กที่เกิดในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ปรากฏบิดาหรือมารดาว่าเป็นบุคคลใด ย่อมได้รับความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และมีสิทธิได้รับการดูแลขั้นพื้นฐาน รวมทั้งรับรองสถานภาพด้วย

หมายเหตุ

- ๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นครั้งแรก โดยคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน (Human Rights)
- ๓) การคุ้มครองตามมาตรา ๔ ควรดูประกอบกับมาตรา ๘๒ กรณีสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีซึ่งพึงถือปฏิบัติตาม
- ๔) หลักการรับรองและคุ้มครองสิทธิขั้นต่ำสุดของบุคคลสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ค.ศ.๑๙๔๘
- ๕) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๒/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๕ ประชาชนชาวไทยไม่ว่าเหล่ากำเนิด เพศ หรือศาสนาใด ย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญนี้เสมอกัน

เจตนารมณ์ เพื่อสร้างความเสมอภาคให้แก่ปวงชนชาวไทย

บทบัญญัติในมาตรา ๕ กำหนดตามหลักความเสมอภาคทั้งเรื่องเหล่ากำเนิด เพศ ศาสนา และประชาชน เนื่องจากอยู่ภายใต้หลักกฎหมายเดียวกัน ดังนั้นเจตนารมณ์จึงมุ่งเน้นในเรื่องความเสมอภาคของประชาชน

หลักความเสมอภาคกันต่อหน้ากฎหมาย (Principle of Equality before the Law) เป็นหลักการสำคัญที่เป็นสากล โดยต้องได้รับความคุ้มครองโดยไม่มีแบ่งแยก

หมายเหตุ

- ๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นครั้งแรก
- ๓) ความหมายของคำว่า “เพศ” พิจารณาร่วมกับมาตรา ๓๐ วรรคสาม
- ๔) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๒/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๖ รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้

เจตนารมณ์ เพื่อแสดงหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ลำดับความสำคัญของรัฐธรรมนูญว่า บทบัญญัติใด ๆ จะมาขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญไม่ได้ อันเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน

หมายเหตุ

- ๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ เป็นครั้งแรก
- ๓) รายงานการประชุมสภาว่าด้วยรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๒/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๗ ในเมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้บังคับแก่กรณีใด ให้วินิจฉัยกรณีนั้นไปตามประเพณีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

เจตนารมณ์ เพื่อไม่ให้เกิดช่องว่างในตัวของรัฐธรรมนูญ แม้บัญญัติให้กว้างขวางเพียงใด ก็ไม่สามารถครอบคลุมเนื้อหาได้ทุกอย่าง จึงจำเป็นต้องใช้ประเพณีการปกครองประกอบให้รัฐธรรมนูญมีความสมบูรณ์

อนึ่ง ประเพณีการปกครองระบอบประชาธิปไตยมีลักษณะสำคัญ ๒ ประการ คือ

- ๑) เป็นทางปฏิบัติหรือธรรมเนียมที่เคยกระทำสืบต่อกันมาในทางการเมืองการปกครองโดยที่มิได้มีกฎหมายใดกำหนดเอาไว้ และ
 - ๒) ทางปฏิบัตินั้นต้องมีผลผูกพันต่อบุคคลหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องให้ต้องกระทำหรือไม่กระทำการใดๆ ตามที่ทางปฏิบัตินั้นๆ ได้กำหนดแนวทางไว้
- องค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในเรื่องใด ให้องค์กรนั้นเป็นผู้วินิจฉัยอำนาจหน้าที่ของตน ตามมาตรา ๗

หมายเหตุ

- ๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นครั้งแรก

๓) รายงานการประชุมสภาาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๒/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

หมวด ๒ พระมหากษัตริย์

มาตรา ๘ องค์พระมหากษัตริย์ทรงดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิด
มิได้
ผู้ใดจะกล่าวหาหรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ในทางใดๆ มิได้

เจตนารมณ์ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขและเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใด
จะกล่าวหา ฟ้องร้อง หรือล่วงละเมิดพระมหากษัตริย์ในทางใด ๆ มิได้

หมายเหตุ

- ๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นครั้งแรก
- ๓) รายงานการประชุมสภาว่าด้วยรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๒/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๙ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก

เจตนารมณ์ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ รวมทั้งทรงเป็นองค์อุปถัมภ์
พุทธศาสนาที่ประชาชนนับถือมาช้านานเสมือนเป็นศาสนาประจำชาติ ขณะเดียวกันก็
ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์ศาสนาอื่น ๆ ด้วย

หมายเหตุ

- ๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นครั้งแรก
- ๓) หลักการดังกล่าวเชื่อมโยงกับมาตรา ๗๙ ในแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ สะท้อนให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์จะต้องทรงนับถือศาสนาพุทธเท่านั้น
- ๔) รายงานการประชุมสภาว่าด้วยรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๒/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๑๐ พระมหากษัตริย์ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย

เจตนารมณ์ พระมหากษัตริย์ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทยซึ่งมีความสำคัญสูงสุดต่อความมั่นคงและความผาสุกर्मเย็นของคนในชาติ

หมายเหตุ

- ๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นครั้งแรก
- ๓) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๒/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๑๑ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะสถาปนาฐานันดรศักดิ์และพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

เจตนารมณ์ การสถาปนาฐานันดรศักดิ์ และพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์แก่บุคคลใด ย่อมเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์โดยเฉพาะตามพระราชอัธยาศัย

หมายเหตุ

- ๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ เป็นครั้งแรก
- ๓) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๒/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๑๒ พระมหากษัตริย์ทรงเลือกและทรงแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิเป็นประธานองคมนตรีคนหนึ่งและองคมนตรีอื่นอีกไม่เกินสิบแปดคนประกอบเป็นคณะองคมนตรี คณะองคมนตรีมีหน้าที่ถวายความเห็นต่อพระมหากษัตริย์ในพระราชกรณียกิจทั้งปวงที่พระมหากษัตริย์ทรงปรึกษา และมีหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญนี้

เจตนาธรรมณ์ พระมหากษัตริย์มีพระราชอำนาจในการแต่งตั้งและถอดถอน
องคมนตรี ซึ่งคณะองคมนตรีเป็นคณะที่ปรึกษาของพระมหากษัตริย์ ทำหน้าที่ถวาย
ความเห็นในเรื่องที่ทรงปรึกษา

หมายเหตุ

- ๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๒ เป็นครั้งแรก
- ๓) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๒/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๑๓ การเลือกและแต่งตั้งองคมนตรีหรือการให้องคมนตรีพ้นจาก
ตำแหน่งให้เป็นไปตามพระราชอัธยาศัย
ให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งประธาน
องคมนตรีหรือให้ประธานองคมนตรีพ้นจากตำแหน่ง
ให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้ง
องคมนตรีอื่นหรือให้องคมนตรีอื่นพ้นจากตำแหน่ง

เจตนาธรรมณ์ พระราชอำนาจในการแต่งตั้งและถอดถอนองคมนตรี เป็นไปตาม
พระราชอัธยาศัย ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้ง
ประธานองคมนตรีหรือให้ประธานองคมนตรีพ้นจากตำแหน่ง และประธานองคมนตรี
เป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งองคมนตรีหรือให้องคมนตรีพ้นจาก
ตำแหน่ง

หมายเหตุ

- ๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๒ เป็นครั้งแรก
- ๓) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๒/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๑๔ องคมนตรีต้องไม่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา กรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตุลาการศาลปกครอง กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ พนักงานรัฐวิสาหกิจ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ หรือสมาชิก หรือเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง และต้องไม่แสดงการฝักใฝ่ในพรรคการเมืองใด ๆ

เจตนารมณ์ เพื่อกำหนดลักษณะต้องห้ามขององคมนตรี โดยองคมนตรีต้องปราศจากงานอื่นที่กระทบต่อการทำหน้าที่องคมนตรี และต้องวางตนเป็นกลางในทางการเมืองการปกครองอย่างเคร่งครัด

หมายเหตุ

- ๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๒ เป็นครั้งแรก
- ๓) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๒/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๑๕ ก่อนเข้ารับหน้าที่ องคมนตรีต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ด้วยถ้อยคำ ดังต่อไปนี้

“ข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอถวายสัตย์ปฏิญาณว่า ข้าพระพุทธเจ้าจะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ”

เจตนารมณ์ การถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ก่อนเข้ารับหน้าที่ขององคมนตรี เป็นการกระทำเพื่อแสดงความจงรักภักดี แสดงปณิธานที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และแสดงความยึดมั่นที่จะปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

หมายเหตุ

- ๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๒ เป็นครั้งแรก
- ๓) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๒/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๑๖ องคมนตรีพ้นจากตำแหน่งเมื่อตาย ลาออก หรือมีพระบรมราชโองการให้พ้นจากตำแหน่ง

เจตนารมณ์ เพื่อกำหนดเหตุแห่งการพ้นจากตำแหน่งขององคมนตรีไว้ให้ชัดเจน

หมายเหตุ

- ๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๒ เป็นครั้งแรก
- ๓) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๒/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๑๗ การแต่งตั้งและการให้ข้าราชการในพระองค์และสมุหราชองครักษ์พ้นจากตำแหน่ง ให้เป็นไปตามพระราชอัธยาศัย

เจตนารมณ์ การแต่งตั้งและการให้ข้าราชการในพระองค์และสมุหราชองครักษ์พ้นจากตำแหน่ง เป็นพระราชอำนาจเฉพาะของพระมหากษัตริย์

หมายเหตุ

- ๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๒ เป็นครั้งแรก
- ๓) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๒/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๑๘ เมื่อพระมหากษัตริย์ไม่ประทับอยู่ในราชอาณาจักร หรือจะทรงบริหารพระราชภาระไม่ได้ด้วยเหตุใดก็ตาม จะได้ทรงแต่งตั้งผู้ใดคนหนึ่งเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

เจตนารมณ์ เพื่อให้มีผู้สำเร็จราชการมาปฏิบัติหน้าที่แทนพระมหากษัตริย์อย่างต่อเนื่อง

หมายเหตุ

- ๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นครั้งแรก
- ๓) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๒/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๑๙ ในกรณีที่พระมหากษัตริย์มิได้ทรงแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามมาตรา ๑๘ หรือในกรณีที่พระมหากษัตริย์ไม่สามารถทรงแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เพราะยังไม่ทรงบรรลุนิติภาวะหรือเพราะเหตุอื่น ให้คณะองคมนตรีเสนอชื่อผู้ใดคนหนึ่งซึ่งสมควรดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อรัฐสภาเพื่อขอความเห็นชอบ เมื่อรัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว ให้ประธานรัฐสภาประกาศในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ แต่งตั้งผู้นั้นเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

ในระหว่างที่สภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุหรือสภาผู้แทนราษฎรถูกยุบ ให้วุฒิสภำทำหน้าที่รัฐสภาในการให้ความเห็นชอบตามวรรคหนึ่ง

เจตนารมณ์ เพื่อให้มีผู้สำเร็จราชการปฏิบัติหน้าที่แทนพระมหากษัตริย์อย่างต่อเนื่อง

หมายเหตุ

- ๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๗๒ เป็นครั้งแรก
- ๓) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๒/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๒๐ ในระหว่างที่ไม่มีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา ๑๘ หรือมาตรา ๑๙ ให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นการชั่วคราวไปพลางก่อน

ในกรณีที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ซึ่งได้รับการแต่งตั้งตามมาตรา ๑๘ หรือ มาตรา ๑๙ ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ประธานองคมนตรีทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการ แทนพระองค์เป็นการชั่วคราวไปพลางก่อน

ในระหว่างที่ประธานองคมนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามวรรคหนึ่ง หรือในระหว่างที่ประธานองคมนตรีทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามวรรค สอง ประธานองคมนตรีจะปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นประธานองคมนตรีมิได้ ในกรณี เช่นว่านี้ ให้คณะองคมนตรีเลือกองคมนตรีคนหนึ่งขึ้นทำหน้าที่ประธานองคมนตรีเป็น การชั่วคราวไปพลางก่อน

เจตนารมณ์ เพื่อให้มีผู้สำเร็จราชการปฏิบัติหน้าที่แทนพระมหากษัตริย์อย่าง ต่อเนื่อง และเพื่อมิให้เกิดปัญหาแก่การปฏิบัติหน้าที่ของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

หมายเหตุ

- ๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๒ เป็นครั้งแรก
- ๓) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๒/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๒๑ ก่อนเข้ารับหน้าที่ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ซึ่งได้รับการแต่งตั้ง ตามมาตรา ๑๘ หรือมาตรา ๑๙ ต้องปฏิญาณตนในที่ประชุมรัฐสภาด้วยถ้อยคำ ดังต่อไปนี้

“ข้าพเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอปฏิญาณว่า ข้าพเจ้าจะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ (พระปรมาภิไธย) และจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของ ประเทศและประชาชน ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ไทยทุกประการ”

ในระหว่างที่สภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุหรือสภาผู้แทนราษฎรถูกยุบ ให้วุฒิสภา ทำหน้าที่รัฐสภาตามมาตรานี้

เจตนาธรรม์ การถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ก่อนเข้ารับหน้าที่ของ
ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เป็นการกระทำเพื่อแสดงความจงรักภักดี และแสดง
ปณิธานที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเพื่อประโยชน์ของประเทศและ
ประชาชน

หมายเหตุ

- ๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช
๒๕๕๒ เป็นครั้งแรก
- ๓) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๒/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๑
มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๒๒ ภายใต้บังคับมาตรา ๒๓ การสืบราชสมบัติให้เป็นไปโดยนัยแห่ง
กฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช ๒๔๖๗
การแก้ไขเพิ่มเติมกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์
พระพุทธศักราช ๒๔๖๗ เป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์โดยเฉพาะ เมื่อมี
พระราชดำริประการใด ให้คณะองคมนตรีจัดทำร่างกฎมณเฑียรบาลแก้ไขเพิ่มเติมกฎ
มณเฑียรบาลเดิมขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อมีพระราชวินิจฉัย เมื่อทรง
เห็นชอบและทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว ให้ประธานองคมนตรีดำเนินการแจ้งประธาน
รัฐสภาเพื่อให้ประธานรัฐสภาแจ้งให้รัฐสภาทราบ และให้ประธานรัฐสภาลงนามรับ
สนองพระบรมราชโองการ และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับ
เป็นกฎหมายได้
ในระหว่างที่สภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุหรือสภาผู้แทนราษฎรถูกยุบ ให้วุฒิสภา
ทำหน้าที่รัฐสภาในการรับทราบตามวรรคสอง

เจตนาธรรม์ เพื่อให้การสืบราชสมบัติ เป็นไปตามกฎมณเฑียรบาลว่าด้วย
การสืบราชสันตติวงศ์ ซึ่งเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์โดยเฉพาะ

หมายเหตุ

- ๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช
๒๕๕๒ เป็นครั้งแรก

๓) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๒/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๒๓ ในกรณีที่ราชบัลลังก์หากว่างลงและเป็นกรณีที่พระมหากษัตริย์ได้ทรงแต่งตั้งพระรัชทายาทไว้ตามกฎหมายแต่โดยที่การสืบราชสันตติวงศ์พระพุทศักราช ๒๔๖๗ แล้ว ให้คณะรัฐมนตรีแจ้งให้ประธานรัฐสภาทราบ และให้ประธานรัฐสภาเรียกประชุมรัฐสภาเพื่อรับทราบ และให้ประธานรัฐสภาอัญเชิญองค์พระรัชทายาทขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์สืบไป แล้วให้ประธานรัฐสภาประกาศให้ประชาชนทราบ

ในกรณีที่ราชบัลลังก์หากว่างลงและเป็นกรณีที่พระมหากษัตริย์มิได้ทรงแต่งตั้งพระรัชทายาทไว้ตามวรรคหนึ่ง ให้คณะองคมนตรีเสนอพระนามผู้สืบราชสันตติวงศ์ตามมาตรา ๒๒ ต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อเสนอต่อรัฐสภาเพื่อรัฐสภาให้ความเห็นชอบในการนี้ จะเสนอพระนามพระราชธิดาก็ได้ เมื่อรัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว ให้ประธานรัฐสภาอัญเชิญองค์ผู้สืบราชสันตติวงศ์ขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์สืบไป แล้วให้ประธานรัฐสภาประกาศให้ประชาชนทราบ

ในระหว่างที่สภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุหรือสภาผู้แทนราษฎรถูกยุบ ให้วุฒิสภำทำหน้าที่รัฐสภาในการรับทราบตามวรรคหนึ่งหรือให้ความเห็นชอบตามวรรคสอง

เจตนารมณ์ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดแนวทางว่าด้วยการอัญเชิญองค์รัชทายาทหรือองค์ผู้สืบราชสันตติวงศ์ขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ในกรณีที่ราชบัลลังก์ว่างลง

หมายเหตุ

- ๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๒ เป็นครั้งแรก
- ๓) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๒/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๒๔ ในระหว่างที่ยังไม่มีประกาศอัญเชิญองค์พระรัชทายาทหรือองค์ผู้สืบราชสันตติวงศ์ขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ตามมาตรา ๒๓ ให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นการชั่วคราวไปพลางก่อน แต่ในกรณีที่ราชบัลลังก์ว่างลง ในระหว่างที่ได้แต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไว้ตามมาตรา ๑๘ หรือมาตรา ๑๙ หรือระหว่างเวลาที่ประธานองคมนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามมาตรา ๒๐ วรรคหนึ่ง ให้ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์นั้น ๆ แล้วแต่กรณีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อไป ทั้งนี้ จนกว่าจะได้ประกาศอัญเชิญองค์พระรัชทายาทหรือองค์ผู้สืบราชสันตติวงศ์ขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์

ในกรณีที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ซึ่งได้รับการแต่งตั้งไว้และเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อไปตามวรรคหนึ่งไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ประธานองคมนตรีทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นการชั่วคราวไปพลางก่อน

ในกรณีที่ประธานองคมนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามวรรคหนึ่งหรือทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นการชั่วคราวตามวรรคสอง ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๒๐วรรคสาม มาใช้บังคับ

เจตนารมณ์ เพื่อรับรองหลักความต่อเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

หมายเหตุ

- ๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๒ เป็นครั้งแรก
- ๓) รายงานการประชุมสภาว่าารรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๒/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๒๕ ในกรณีที่คณะองคมนตรีจะต้องปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๑๙ หรือมาตรา ๒๓ วรรคสอง หรือประธานองคมนตรีจะต้องปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๒๐ วรรคหนึ่งหรือวรรคสอง หรือมาตรา ๒๔ วรรคสอง และอยู่ในระหว่างที่ไม่มีประธานองคมนตรีหรือมีแต่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้คณะองคมนตรีที่เหลืออยู่เลือกองคมนตรีคนหนึ่งเพื่อทำหน้าที่ประธานองคมนตรีหรือปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๒๐ วรรคหนึ่งหรือวรรคสอง หรือตามมาตรา ๒๔ วรรคสาม แล้วแต่กรณี

เจตนาธรรมณ์ เพื่อรับรองหลักความต่อเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่ง
ประธานองคมนตรี

หมายเหตุ

- ๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๒ เป็นครั้งแรก
- ๓) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๒/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

หมวด ๓
สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย

ส่วนที่ ๑
บททั่วไป

มาตรา ๒๖ การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

เจตนารมณ์ เพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพของชนชาวไทยจากการใช้อำนาจใด ๆ โดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร

องค์กรของรัฐทุกประเภท เช่น หน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น รวมตลอดถึงรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรตามรัฐธรรมนูญนี้หรือกฎหมายอื่น จะต้องปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจบังคับตามกฎหมายหรือตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับใด ๆ หรือการตีความกฎหมายที่มีผลกระทบต่อประชาชน จะต้องตระหนักและเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยแจ้งชัดหรือโดยปริยาย แม้บุคคลนั้นจะถึงแก่ความตายไปแล้วศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ย่อมพึงได้รับความเคารพเช่นกัน

หมายเหตุ

- ๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นครั้งแรก
- ๓) หลักการนี้เป็นไปตามหลักประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ค.ศ.๑๙๔๘
- ๔) รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๒๒/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๒๗ สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยาย หรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมาย และการตีความกฎหมายทั้งปวง

เจตนารมณ์ เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย

บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจึงกำหนดให้การตรากฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย การตีความกฎหมาย และให้หมายรวมถึงการปฏิบัติกิจกรรมอื่นที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐพึงตระหนัก ผูกพัน และต้องเคารพซึ่งสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยที่บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญให้การรับรองโดยแจ้งชัดหรือโดยปริยาย ตามประเพณีปฏิบัติหรือศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้การรับรองไว้

หมายเหตุ

- ๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นครั้งแรก
- ๓) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๒/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๒๘ บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ บุคคลย่อมสามารถใช้สิทธิทางศาลเพื่อบังคับให้รัฐต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติในหมวดนี้ได้โดยตรง หากการใช้สิทธิและเสรีภาพในเรื่องใดมีกฎหมายบัญญัติรายละเอียดแห่งการใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้แล้ว ให้การใช้สิทธิและเสรีภาพในเรื่องนั้นเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการส่งเสริม สนับสนุน และช่วยเหลือจากรัฐ ในการใช้สิทธิตามความในหมวดนี้

เจตนาารมณั เพื่อกำหนดให้บุคคล รวมทั้งนิติบุคคล คณะบุคคลหรือชุมชนที่
 บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้รับรอง ต้องมีหน้าที่ให้ความเคารพศักดิ์ศรีความเป็น
 มนุษย์ สิทธิเสรีภาพ และจะต้องไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นการล่วงละเมิดสิทธิและ
 เสรีภาพของบุคคล หรือเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือขัดต่อศีลธรรมอันดีของ
 ประชาชน

หากชนชาวไทยถูกบุคคลธรรมดาหรือองค์กรของรัฐล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพ
 ที่บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ให้การรับรองไว้โดยแจ้งชัด โดยปริยาย หรือโดยคำวินิจฉัยของ
 ศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับการปกป้องคุ้มครองและแก้ไขเยียวยาด้วยกระบวนการทางศาล
 โดยตรง เว้นแต่ การใช้สิทธิและเสรีภาพในเรื่องใดที่มีกฎหมายบัญญัติไว้ก็ต้องเป็นไปตาม
 กฎหมายว่าด้วยการนั้นๆ

อนึ่ง เพื่อประกันการใช้สิทธิทางศาลในกรณีบุคคลซึ่งเป็นชนชาวไทยที่ถูกล่วงละเมิด
 สิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญประสงคัจะใช้สิทธิทางศาลย่อมได้รับความ
 สะดวกและการช่วยเหลือทางกฎหมาย

หมายเหตุ

๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ โดย
 ปรับปรุงหลักการเดิมของหมวดสิทธิและเสรีภาพซึ่งเคยกำหนดให้การใช้สิทธิและเสรีภาพต้อง
 เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ให้สามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้ทันทีไม่ต้องรอให้มีกฎหมาย
 บัญญัติขึ้นเสียก่อน จึงตัดข้อความเดิมที่เคยบัญญัติว่า “ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ใน
 มาตราต่างๆ ออก และบัญญัติสาระแห่งสิทธิและเสรีภาพไว้ในเนื้อหาของแต่ละมาตราแทน จึง
 ต้องปรับปรุงมาตรานี้เพื่อให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิทางศาลเพื่อเรียกร้องให้รัฐปฏิบัติตาม
 บทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพได้โดยตรง แม้จะยังไม่มิกฎหมายบัญญัติไว้ แต่ถ้าเรื่องใด
 มีกฎหมายบัญญัติรายละเอียดเพื่อช่วยเหลือหรือสนับสนุนการใช้สิทธิเสรีภาพไว้แล้วให้เป็นไป
 ตามกฎหมายนั้น

๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช
 ๒๕๔๐ เป็นครั้งแรก

๓) รายงานการประชุมสภาาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๒/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๑
 มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๒๙ การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้

กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป และไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย

บทบัญญัติในวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำมาใช้บังคับกับกฎที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วยโดยอนุโลม

เจตนารมณ์ กำหนดเงื่อนไขของการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย โดยป้องกันมิให้รัฐดำเนินการใด ๆ เพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจนเกินสมควรและกระทบสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพ

เงื่อนไขของการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลรวมทั้งสิ้น ๕ ประการ ดังนี้

๑) ต้องอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติของกฎหมาย และระบุบทบัญญัติกฎหมายที่ให้อำนาจ

๒) จำกัดสิทธิและเสรีภาพได้เฉพาะเพื่อการที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ

๓) จำกัดสิทธิและเสรีภาพได้เท่าที่จำเป็น

๔) จะกระทบสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพไม่ได้

๕) มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป

เงื่อนไขของการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยดังกล่าวให้นำไปใช้กับการออกกฎหรือระเบียบที่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายทั้งปวงด้วย ทั้งนี้ คำว่า “กฎและระเบียบ” หมายถึงถึง กฎหมายลำดับรองที่ออกโดยฝ่ายบริหารซึ่งอาศัยอำนาจตามกฎหมายระดับพระราชบัญญัติทุกประเภท เช่น พระราชกฤษฎีกาที่ฝ่ายบริหารออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติ กฎกระทรวง ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ

หมายเหตุ

๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ แก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพตามที่บัญญัติรับรองไว้ตามรัฐธรรมนูญนี้ โดยหลักไม่สามารถกระทำได้ เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติให้สามารถกระทำได้เพื่อให้สอดคล้องกับการตัดข้อความเดิมที่ว่า “ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ออก ซึ่งรัฐยังคงมีหน้าที่ตามกฎหมายเพื่อ

สนับสนุนการใช้สิทธิอยู่ แต่กฎหมายนั้นจะต้องไม่กระทบสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพด้วย รวมทั้งจะต้องกระทำเท่าที่จำเป็นและใช้บังคับเป็นกรณีทั่วไป นอกจากนี้หากรัฐธรรมนูญนี้ บัญญัติให้ตรากฎหมายเฉพาะเพื่อการใดจะตรากฎหมายนอกเหนือจากที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ไม่ได้ และตัดบทบัญญัติเดิมที่ให้ระบุบทบัญญัติที่ให้อำนาจตรากฎหมายออก เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการที่เปลี่ยนแปลงไปในมาตรา ๒๘ ที่ไม่ได้ระบุข้อความว่า “ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ออกแล้วทำให้ไม่มีมาตราที่จะอ้างได้ แต่อย่างไรก็ตามเงื่อนไขการตรา กฎหมายก็ยังคงต้องเป็นไปตามมาตรา ๒๘ ซึ่งต้องอยู่ในขอบเขตของเรื่องนั้น

๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นครั้งแรก

๓) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๒/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

ส่วนที่ ๒ ความเสมอภาค

มาตรา ๓๐ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม

เจตนารมณ์ เพื่อกำหนดหลักความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติแก่บุคคลที่มีความแตกต่างกัน

รัฐมีหน้าที่ในการจัดอุปสรรคและส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้ เช่นเดียวกับบุคคลอื่น โดยไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม อันเป็นหลักการสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ความแตกต่างเรื่อง “เพศ” นอกจากมีความหมายถึงความแตกต่างระหว่างชายหรือหญิง และยังมีความหมายรวมถึงความแตกต่างของบุคคลที่มีอัตลักษณ์ทางเพศ (Sexual Identity) หรือเพศสภาพ (Gender) หรือความหลากหลายทางเพศ (Sexual Diversity) แตกต่างจากเพศที่ผู้้นั้นถือกำเนิดอยู่ด้วย จึงไม่ได้บัญญัติคำดังกล่าวข้างต้นไว้ในมาตรา ๓๐ เนื่องจากคำว่า “เพศ” ได้หมายความรวมถึงคำดังกล่าวอยู่แล้ว และจะต้องไม่เลือกปฏิบัติต่อบุคคลนั้น

หมายเหตุ

๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ แต่เพิ่มความคุ้มครองรวมถึงการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อบุคคลที่มีความพิการด้วย

๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นครั้งแรก

๓) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๒/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๓๑ บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐ ย่อมมีสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมายหรือกฎที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม

เจตนารมณ์ เจ้าหน้าที่ของรัฐย่อมมีความเสมอภาคภายใต้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป เว้นแต่ถูกจำกัดไว้โดยกฎหมายหรือกฎที่ออกมาโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ หมายความรวมถึงพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น บุคคลดังกล่าวถือเป็นกลไกสำคัญของรัฐในการปฏิบัติตามหรือบังคับใช้กฎหมาย ย่อมอยู่ในฐานะที่จะให้คุณให้โทษแก่ประชาชนหรือทางการเมืองไม่ว่าระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น จึงอาจถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ บางประการ อย่างไรก็ตามกฎหมายหรือกฎที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายต้องมีวัตถุประสงค์เฉพาะในเรื่องต่อไปนี้

- ๑) เกี่ยวกับการเมือง
- ๒) เกี่ยวกับการส่งเสริมสมรรถภาพหรือการรักษาวินัย
- ๓) เกี่ยวกับคุณธรรมหรือจริยธรรม

หมายเหตุ

- ๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นครั้งแรก
- ๓) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๓/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันอังคารที่ ๑๒ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

ส่วนที่ ๓

สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล

มาตรา ๓๒ บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้ แต่การลงโทษตามคำพิพากษาของศาลหรือตามที่กฎหมายบัญญัติไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมตามความในวรรคนี้

การจับและการคุมขังบุคคล จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในกรณีที่มีการกระทำซึ่งกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหาย พนักงานอัยการ หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหาย มีสิทธิร้องต่อศาลเพื่อให้สั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำเช่นนั้น รวมทั้งจะกำหนดวิธีการตามสมควรหรือการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วยก็ได้

เจตนารมณ์ เพื่อประกันสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

๑) กรณีกระทบถึงชีวิต บุคคลจะถูกทรมาน ทารุณกรรมหรือลงโทษด้วยวิธีการโหดร้าย หรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำไม่ได้ บุคคลจะไม่ถูกละเมิดโดยบุคคลอื่นหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ

๒) กรณีกระทบสิทธิและเสรีภาพในร่างกาย โดยการจับ คุมขัง ควบคุมบุคคล จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

๓) การคุ้มครอง แก้ไข เยียวยากรณีละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไม่ว่าเป็นผู้เสียหายเองหรือบุคคลอื่น การรับรองการใช้สิทธิทางศาลเพื่อให้การดำเนินคดีอาญากับบุคคลของเจ้าหน้าที่รัฐ ต้องเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย

หมายเหตุ

๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ แต่ตัดคำว่าประหารชีวิตออก เห็นว่าไม่ควรบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยให้โทษทางกฎหมายเป็นไปตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญา

๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นครั้งแรก

๓) หลักการดังกล่าวสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. ๑๙๔๘ มาตรา ๕

๔) การลงโทษด้วยวิธีโหดร้ายทารุณให้หมายรวมถึงการบังคับสูญหายโดยการกระทำหรือรู้เห็นเป็นใจของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตามอนุสัญญาแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลถูกบังคับสูญหาย

๕) รายงานการประชุมสมัชชาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๓/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันอังคารที่ ๑๒ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๓๓ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน
บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัยและครอบครองเคหสถาน
โดยปกติสุข

การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง หรือการ
ตรวจค้นเคหสถานหรือในที่รโหฐาน จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล
หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

เจตนารมณ์ เพื่อประกันสิทธิและเสรีภาพในเคหสถานหรือที่อยู่อาศัย
การค้นต้องมีหมายของศาล ซึ่งการที่ศาลจะมีคำสั่งหรือหมายค้นก็ต้องมีเหตุตาม
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

หมายเหตุ

๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นครั้งแรก

๓) สิทธิและเสรีภาพในเคหสถานเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. ๑๙๔๘ มาตรา ๑๒

๔) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๓/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันอังคารที่ ๑๒ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๓๔ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทางและมีเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ภายในราชอาณาจักร

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน การผังเมือง หรือเพื่อสวัสดิภาพของผู้เยาว์

การเนรเทศบุคคลผู้มีสัญชาติไทยออกนอกราชอาณาจักร หรือห้ามมิให้บุคคลผู้มีสัญชาติไทยเข้ามาในราชอาณาจักร จะกระทำมิได้

เจตนารมณ์ เพื่อประกันเสรีภาพในการเดินทางหรือเลือกถิ่นที่อยู่

บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทางและเลือกถิ่นที่อยู่ภายในราชอาณาจักรได้โดยอิสระ การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้เฉพาะเพื่อ

๑) ความมั่นคงแห่งรัฐ

๒) ความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน

๓) การผังเมือง

๔) สวัสดิภาพของผู้เยาว์ เนื่องจากบิดามารดาโดยชอบด้วยกฎหมายมีอำนาจกำหนดที่อยู่ของบุตรตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๖๗ (๑) เป็นต้น

อนึ่ง การเนรเทศบุคคลผู้มีสัญชาติไทยออกนอกราชอาณาจักรหรือห้ามเข้าในราชอาณาจักรไทยจะกระทำมิได้ เป็นสิทธิเด็ดขาดไม่มีข้อยกเว้น

หมายเหตุ

๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

๒) เสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๗๒ เป็นครั้งแรก ส่วนเสรีภาพในการเดินทางมีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ เป็นครั้งแรก

๓) เสรีภาพในการเดินทางและเลือกถิ่นที่อยู่ภายในรัฐสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. ๑๙๔๘ มาตรา ๑๓

๔) รายงานการประชุมสภาาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๓/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันอังคารที่ ๑๒ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๓๕ สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง ตลอดจนความเป็นอยู่ส่วนตัว ย่อมได้รับความคุ้มครอง

การกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความหรือภาพไม่ว่าด้วยวิธีใดไปยังสาธารณชน อันเป็นการละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัว จะกระทำมิได้ เว้นแต่กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ

บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากการแสวงประโยชน์โดยมิชอบจากข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับตน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

เจตนารมณ์ เพื่อประกันสิทธิความเป็นส่วนตัว (Privacy Rights) สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง

สิทธิความเป็นส่วนตัว หมายความว่า สิทธิของบุคคลที่จะอยู่โดยลำพังปราศจากการแทรกแซงของบุคคลอื่น ซึ่งรัฐต้องให้ความคุ้มครองและจะล่วงละเมิดมิได้ ถือเป็นสิทธิมนุษยชนประเภทหนึ่ง สิทธิความเป็นส่วนตัวมีลักษณะเกี่ยวข้องกับหลายเรื่อง เช่น สิทธิความเป็นส่วนตัวในทรัพย์สิน สิทธิความเป็นส่วนตัวในการติดต่อสื่อสาร หรือสิทธิความเป็นส่วนตัวในข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลอันเกี่ยวกับตน เป็นต้น นอกจากนี้ยังครอบคลุมถึงสิทธิในครอบครัว หรือสถาบันครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียงของบุคคลซึ่งต้องได้รับความคุ้มครอง การกระทำใดๆ อันมีลักษณะเป็นการแทรกแซงหรือไขข่าวแพร่หลายหรือละเมิดสิทธิดังกล่าวไม่ได้ เว้นแต่เพื่อประโยชน์สาธารณะ

หมายเหตุ

๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยปรับเปลี่ยนถ้อยคำให้กระชับและเหมาะสมมากยิ่งขึ้น โดยเพิ่มเติมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อไม่ให้ผู้ใดนำไปเผยแพร่หรือนำไปใช้โดยมิชอบ อันก่อให้เกิดความเสียหาย เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากบุคคลเจ้าของข้อมูล หรือเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ

๒) สิทธิของบุคคลในครอบครัวมีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๒ เป็นครั้งแรก ส่วนสิทธิของบุคคลในเกียรติยศ ชื่อเสียง และความเป็นอยู่ส่วนตัวมีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ เป็นครั้งแรก

๓) คำว่า “ความเป็นอยู่ส่วนตัว” ตามความในมาตรา ๓๕ วรรคหนึ่งและวรรคสองมีความหมายเดียวกันกับคำว่า “ความเป็นอยู่ส่วนตัว” ตามความในมาตรา ๔๕ วรรคสอง โดยตามมาตรา ๓๕ วรรคหนึ่งและวรรคสองมีไว้เพื่อความคุ้มครอง ส่วนตามมาตรา ๔๕ วรรคสองมีไว้เพื่อประกันสิทธิของบุคคล

๔) คำว่า “ข้อมูลส่วนบุคคล” ตามความในมาตรา ๓๕ วรรคท้าย มีความหมายเดียวกันกับคำว่า “ข้อมูลส่วนบุคคล” ตามความในมาตรา ๕๖ โดยตามมาตรา ๓๕ วรรคท้ายมีไว้เพื่อความคุ้มครอง ส่วนตามมาตรา ๕๖ มีไว้เพื่อประกันสิทธิของบุคคล

๕) หลักการดังกล่าวสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. ๑๙๔๘ มาตรา ๑๒

๖) ข้อมูลส่วนบุคคลอันเกี่ยวกับตน ไม่ได้มีความหมายในเชิงของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ดังนั้นจึงไม่อาจกล่าวได้ว่าบุคคลนั้นเป็นเจ้าของข้อมูลได้

๗) รายงานการประชุมสภาว่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๓/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันอังคารที่ ๑๒ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๓๖ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการสื่อสารถึงกันโดยทางที่ชอบด้วยกฎหมาย การตรวจ การกัก หรือการเปิดเผยสิ่งสื่อสารที่บุคคลมีติดต่อถึงกัน รวมทั้ง การกระทำด้วยประการอื่นใดเพื่อให้ล่วงรู้ถึงข้อความในสิ่งสื่อสารทั้งหลายที่บุคคลมีติดต่อถึงกัน จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

เจตนารมณ์ เพื่อประกันเสรีภาพในการสื่อสารของบุคคล

การตรวจ กัก หรือกระทำด้วยวิธีการใดๆ เพื่อเปิดเผยหรือล่วงรู้สิ่งสื่อสารที่บุคคลมีติดต่อถึงกัน การกระทำด้วยประการอื่นใดเพื่อให้ล่วงรู้ถึงข้อความในสิ่งสื่อสารทั้งหลายที่บุคคลมีติดต่อถึงกัน รวมถึงการดักฟัง บันทึกเสียงสนทนาจะกระทำมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐหรือรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนเท่านั้น

หมายเหตุ

- ๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๒ เป็นครั้งแรก
- ๓) หลักการดังกล่าวสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. ๑๙๔๘ มาตรา ๑๒
- ๔) รายงานการประชุมสภาาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๓/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันอังคารที่ ๑๒ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๓๗ บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา นิกายของศาสนา หรือลัทธินิยมในทางศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

ในการใช้เสรีภาพดังกล่าวตามวรรคหนึ่ง บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองมิให้รัฐกระทำการใด ๆ อันเป็นการรอนสิทธิหรือเสียประโยชน์อันควรมีควรได้ เพราะเหตุที่ถือศาสนา นิกายของศาสนา ลัทธินิยมในทางศาสนา หรือปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือ แตกต่างจากบุคคลอื่น

เจตนารมณ์ เพื่อประกันเสรีภาพในการนับถือศาสนา

ปวงชนชาวไทยรวมถึงบุคคลทั่วไปที่มีเชื้อสัญชาติไทยย่อมมีเสรีภาพในการเลือกนับถือศาสนา อันถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์และเด็ดขาด การกระทำใด ๆ อันเป็นการจำกัดขัดขวางสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้

ส่วนเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อ ย่อมทำได้ตราบเท่าที่ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่พลเมืองหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน และมีให้รัฐกระทำการใด ๆ อันเป็นการรอนสิทธิ เช่นว่านั้น

หมายเหตุ

- ๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยเพิ่มคำว่า ศาสนธรรม เพื่อให้ครอบคลุมถึงการคุ้มครองการประพฤติ การปฏิบัติตามหลักศีลธรรมอันดีทั้งหมด ไม่ว่าจะมีการบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ตาม

๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นครั้งแรก

๓) หลักการดังกล่าวสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. ๑๙๔๘ มาตรา ๑๘

๔) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๓/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันอังคารที่ ๑๒ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐ และรายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๓๗/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันศุกร์ที่ ๒๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๓๘ การเกณฑ์แรงงานจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อประโยชน์ในการป้องกันภัยพิบัติสาธารณะอันมีมาเป็นการฉุกเฉิน หรือโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งให้กระทำได้ในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงครามหรือการรบ หรือในระหว่างเวลาที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก

เจตนารมณ์ เพื่อเป็นการคุ้มครองการบังคับใช้แรงงานประชาชนโดยรัฐ

การบังคับใช้แรงงานจะกระทำมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และจำกัดเฉพาะเพื่อป้องกันภัยพิบัติสาธารณะและเป็นกรณีฉุกเฉิน หรือประเทศอยู่ในภาวะสงครามหรือการรบ หรือระหว่างที่มีการประกาศภาวะฉุกเฉินหรือกฎอัยการศึกเท่านั้น

หมายเหตุ

๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ เป็นครั้งแรก

๓) หลักการดังกล่าวสอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. ๑๙๖๖ มาตรา ๘ (๓)(ก)

๔) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๓/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันอังคารที่ ๑๒ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

ส่วนที่ ๔

สิทธิในกระบวนการยุติธรรม

มาตรา ๓๙ บุคคลจะไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาทีกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาทีกระทำความผิดมิได้ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

เจตนารมณ์ เพื่อประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญา

๑) ห้ามนำบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีโทษทางอาญาย้อนหลังไปลงโทษหรือเพิ่มโทษแก่การกระทำที่มีอยู่ก่อนบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นมีผลใช้บังคับ

๒) ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าไม่เป็นผู้กระทำความผิด ตราบเท่าที่ศาลยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิด ดังนั้น บุคคลดังกล่าวย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับปวงชนชาวไทยนอกเหนือจากมีสิทธิในฐานะผู้ต้องหาหรือจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

อนึ่ง หลักประกันสิทธิและเสรีภาพของผู้กระทำความผิดอาญาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ บุคคลทุกคนย่อมได้รับความคุ้มครองไม่ว่าจะเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยหรือไม่ก็ตาม

หมายเหตุ

๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยนำมาตรา ๓๒ และมาตรา ๓๓ บัญญัติรวมไว้ด้วยกัน

๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๒ เป็นครั้งแรก

๓) หลักการดังกล่าวสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. ๑๙๔๘ มาตรา ๑๑ และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. ๑๙๖๖ มาตรา ๑๔ และมาตรา ๑๕

๔) รายงานการประชุมสภาาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๓/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันอังคารที่ ๑๒ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๔๐ บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

(๑) สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง

(๒) สิทธิพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐาน เรื่องการได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสาร อย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้าน ผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่หนึ่ง พิเคราะห์คดีครบองค์คณะ และการได้รับทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษา หรือคำสั่ง

(๓) บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

(๔) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดี มีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำ เป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

(๕) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทนายความ และค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

(๖) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ

(๗) ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบ หรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจาก ทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

(๘) ในคดีแพ่ง บุคคลมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างเหมาะสม จากรัฐ

เจตนารมณ์ เพื่อคุ้มครองสิทธิและความเสมอภาคในกระบวนการยุติธรรม

- ๑) สิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมจะต้องเป็นไปโดยง่าย กฎระเบียบต่างๆ รวมทั้งค่าใช้จ่ายจะต้องไม่เป็นอุปสรรค
- ๒) สิทธิได้รับการพิจารณาพิพากษาคดีโดยเปิดเผย เทียบธรรม
- ๓) สิทธิที่ได้รับการพิจารณาโดยรวดเร็วและประหยัดค่าใช้จ่าย
- ๔) สิทธิที่ได้รับการปฏิบัติอันเหมาะสมโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะใด รวมทั้งสิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำใดอันเป็นปฏิปักษ์แก่ตนเอง เช่น ถ้อยคำที่อาจทำให้ตนต้องได้รับโทษหรือได้รับโทษหนักขึ้น เป็นต้น
- ๕) สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายทั้งทางแพ่งและทางอาญา ค่าตอบแทน ค่าทนาย และค่าใช้จ่ายอันจำเป็นตามสมควรจากรัฐ
- ๖) ในกรณีเด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ สตรี คนพิการหรือทุพพลภาพย่อมได้รับความคุ้มครองและปฏิบัติที่เหมาะสมในกระบวนการยุติธรรมโดยเฉพาะคดีความรุนแรงทางเพศ เช่น การสอบสวน การสืบพยาน เป็นต้น

หมายเหตุ

- ๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ปรับปรุงจากมาตรา ๒๓๗ ถึงมาตรา ๒๔๗ โดยไม่มีบัญญัติรายละเอียดไว้ในรัฐธรรมนูญอีก เนื่องจากได้นำไปบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายที่เกี่ยวข้องแล้ว หากคงบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญจะทำให้มีการปรับปรุงเพื่อเพิ่มสิทธิและเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมจะทำได้ยาก จึงปรับปรุงใหม่โดยบัญญัติสาระสำคัญของสิทธิพื้นฐานที่ประชาชนจะได้รับในกระบวนการยุติธรรมให้ครบถ้วน รวมถึงการเพิ่มหลักการเกี่ยวกับการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม (Access to Justice) เพื่อเป็นหลักประกันแห่งสิทธิ และจะต้องมีการตรากฎหมายเพื่อกำหนดรายละเอียดในแต่ละเรื่องที่กำหนดไว้ซึ่งจะทำให้การปรับปรุงกฎหมายคุ้มครองสิทธิของประชาชนให้เหมาะสมได้เมื่อมีเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงไป
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๒ เป็นครั้งแรก
- ๓) หลักการดังกล่าวสอดคล้องหลักกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. ๑๙๖๖ มาตรา ๙ มาตรา ๑๐ (๒)(ข) และ (๓) และ มาตรา ๑๔
- ๔) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๓/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันอังคารที่ ๑๒ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

ส่วนที่ ๕ สิทธิในทรัพย์สิน

มาตรา ๔๑ สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครอง ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

การสืบทอดย่อมได้รับความคุ้มครอง สิทธิของบุคคลในการสืบทอดย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

เจตนารมณ์ เพื่อประกันความมั่นคงในการถือครองทรัพย์สิน

บุคคลที่ได้มาซึ่งทรัพย์สินโดยชอบรวมถึงการรับมรดกย่อมได้รับความคุ้มครองความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครอง รวมทั้งสิทธิในการใช้สอยหรือจำหน่ายจ่ายโอนด้วยประการใดๆ

อย่างไรก็ตาม สิทธิในทรัพย์สินดังกล่าวอาจถูกจำกัดโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเท่านั้น เช่น การอายัด การยึด หรือการริบทรัพย์สินจะกระทำได้ก็แต่โดยกฎหมายให้อำนาจเป็นต้น

หมายเหตุ

- ๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐
- ๒) สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินมีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นครั้งแรก และสิทธิในการสืบทอดมีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๗๒ เป็นครั้งแรก
- ๓) หลักการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินดังกล่าว สอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. ๑๙๔๘ มาตรา ๑๗
- ๔) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๓/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันอังคารที่ ๑๒ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๔๒ การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะกิจการของรัฐเพื่อการอันเป็นสาธารณูปโภค การอันจำเป็นในการป้องกันประเทศ การได้มาซึ่งทรัพยากรธรรมชาติ การผังเมือง การส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การพัฒนาการเกษตรหรือการอุตสาหกรรม

การปฏิรูปที่ดิน การอนุรักษ์โบราณสถานและแหล่งทางประวัติศาสตร์ หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น และต้องชดใช้ค่าทดแทนที่เป็นธรรมภายในเวลาอันควร แก่เจ้าของตลอดจนผู้ทรงสิทธิบรรดาที่ได้รับความเสียหายในการเวนคืนนั้น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การกำหนดค่าทดแทนตามวรรคหนึ่งต้องกำหนดให้อย่างเป็นธรรมโดยคำนึงถึงราคาซื้อขายกันตามปกติในท้องตลาด การได้มา สภาพและที่ตั้งของอสังหาริมทรัพย์ ความเสียหายของผู้ถูกเวนคืน และประโยชน์ที่รัฐและผู้ถูกเวนคืนได้รับจากการใช้สอยอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกเวนคืน

กฎหมายเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ต้องระบุวัตถุประสงค์แห่งการเวนคืนและกำหนดระยะเวลาการเข้าใช้อสังหาริมทรัพย์ไว้ให้ชัดเจน ถ้ามิได้ใช้เพื่อการนั้นภายในระยะเวลาที่กำหนดดังกล่าว ต้องคืนให้เจ้าของเดิมหรือทายาท

การคืนอสังหาริมทรัพย์ให้เจ้าของเดิมหรือทายาทตามวรรคสาม และการเรียกคืนค่าทดแทนที่ชดใช้ไป ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

เจตนารมณ์ เพื่อประกันสิทธิของผู้ถูกเวนคืนอสังหาริมทรัพย์และการกำหนดค่าทดแทนที่เป็นธรรม

ห้ามเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ เว้นแต่การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ต้องมีวัตถุประสงค์ในการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ก็เฉพาะมีความจำเป็นหรือเพื่อสาธารณะประโยชน์เท่านั้น และต้องเป็นกิจการของรัฐหรือเกี่ยวเนื่องกับรัฐเพื่อประโยชน์ในการบริการสาธารณะ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การรักษาสีงแวดล้อม การผังเมืองและความจำเป็นอื่นๆ รัฐอาจมีความจำเป็นต้องเวนคืนที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ของประชาชน

การกำหนดค่าทดแทนต้องเป็นธรรมแก่ผู้ถูกเวนคืนและสังคม ทั้งต้องได้รับค่าทดแทนโดยเร็ว

เมื่อมีการเวนคืนแล้วไม่ได้ใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์และภายในระยะเวลาที่กำหนด รัฐจะต้องคืนแก่เจ้าของเดิมหรือทายาทรวมทั้งเรียกค่าทดแทนคืน

หมายเหตุ

๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยเพิ่มคำว่า เฉพาะกิจการของรัฐ เนื่องจากเกรงว่าจะมีการเวนคืนเพื่อนำไปใช้ในกิจการของภาคธุรกิจเอกชน และเพิ่มความคุ้มครองรวมถึงการอนุรักษ์โบราณสถานและแหล่งทางประวัติศาสตร์ด้วย

๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๒ เป็นครั้งแรก

๓) รายงานการประชุมสภาาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๓/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันอังคารที่ ๑๒ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

ส่วนที่ ๖

สิทธิและเสรีภาพในการประกอบอาชีพ

มาตรา ๔๓ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐหรือเศรษฐกิจของประเทศ การคุ้มครองประชาชนในด้านสาธารณสุข โภค การรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การจัดระเบียบการประกอบอาชีพ การคุ้มครองผู้บริโภค การผังเมือง การรักษาทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม สวัสดิภาพของประชาชน หรือเพื่อป้องกันการค้าหรือขจัดความไม่เป็นธรรมในการแข่งขัน

เจตนารมณ์ เพื่อประกันเสรีภาพในการประกอบอาชีพ

บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบกิจการหรืออาชีพ รวมทั้งเสรีภาพในการแข่งขันทางธุรกิจอย่างเป็นธรรม

รัฐจะจำกัดเสรีภาพในการประกอบกิจการหรืออาชีพไม่ได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะที่บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้เท่านั้น

หมายเหตุ

- ๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นครั้งแรก
- ๓) รายงานการประชุมสภาาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๓/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันอังคารที่ ๑๒ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๔๔ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับหลักประกันความปลอดภัยและสวัสดิภาพในการทำงาน รวมทั้งหลักประกันในการดำรงชีพทั้งในระหว่างการทำงานและเมื่อพ้นภาวะการทำงาน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

**เจตนารมณ์ เพื่อประกันความปลอดภัย สวัสดิภาพ และการดำรงชีพของ
คนทำงาน**

ผู้ทำงานหรือใช้แรงงานย่อมมีสิทธิได้รับความปลอดภัยและสวัสดิภาพในการทำงานจากนายจ้างโดยรัฐให้การสนับสนุน รวมทั้งมีสิทธิได้รับหลักประกันในการดำรงชีพโดยการประกันตนเองกับบริษัทประกันภัย หรือประกันตนเองโดยรัฐมีส่วนร่วมหรือนายจ้างจัดให้แล้วแต่กรณี

หมายเหตุ

- ๑) หลักประกันความปลอดภัย สวัสดิภาพ และความมั่นคงในการดำรงชีพผู้ใช้แรงงานบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นครั้งแรก
- ๒) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๓/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันอังคารที่ ๑๒ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

ส่วนที่ ๗

เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลและสื่อมวลชน

มาตรา ๔๕ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพเกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน

การสั่งปิดกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเพื่อลิดรอนเสรีภาพตามมาตรานี้ จะกระทำมิได้

การห้ามหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเสนอข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นทั้งหมดหรือบางส่วน หรือการแทรกแซงด้วยวิธีการใด ๆ เพื่อลิดรอนเสรีภาพตาม

มาตรานี้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งได้ตราขึ้นตามวรรคสอง

การให้นำข่าวหรือบทความไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนนำไปโฆษณาในหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่น จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะกระทำในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงคราม แต่ทั้งนี้จะต้องกระทำโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งได้ตราขึ้นตามวรรคสอง

เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทย
การให้เงินหรือทรัพย์สินอื่นเพื่ออุดหนุนกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นของเอกชน รัฐจะกระทำมิได้

เจตนารมณ์ เพื่อประกันเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลและสื่อมวลชน

เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลและสื่อมวลชน ถือเป็นสาระสำคัญในสังคมประชาธิปไตย จะต้องได้รับความคุ้มครองตราบเท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิของบุคคลอื่นหรือขัดต่อประโยชน์สาธารณะ กล่าวคือ

๑) เสรีภาพในการแสดงออกของบุคคล บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และหมายความรวมถึงการแสดงด้วยวิธีใดๆ ไม่ว่าจะผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อสารสนเทศชนิดใดๆ เช่น อินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ เว็บบอร์ด เป็นต้น เพื่อให้บุคคลเข้าใจความหมายด้วย

การจำกัดเสรีภาพการแสดงออกของบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎหมายเช่นว่านั้นจะต้องมีวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

- ก. เพื่อความมั่นคงของรัฐในด้านต่างๆ รวมถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศ
- ข. เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัว หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลหรือเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน รวมทั้งได้รับรองสิทธิของเด็กและเยาวชนในการพัฒนาในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม
- ค. เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน

๒) เสรีภาพของสื่อมวลชน

การดำเนินกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนชนิดอื่น ๆ เช่น วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ย่อมมีเสรีภาพ การสั่งปิดกิจการดังกล่าวจะกระทำมิได้

การห้ามหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเสนอข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นหรือการแทรกแซงด้วยวิธีการใดๆ อันมีลักษณะเป็นการลิดรอนสิทธิเสรีภาพ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิที่รัฐจะสั่งห้ามหรือแทรกแซงสื่อด้วยประการใดๆ เพื่อลิดรอนเสรีภาพในการเสนอข่าวหรือแสดงความคิดเห็นของหนังสือพิมพ์ รวมทั้งสื่อมวลชนอื่นทุกประเภทมิได้ เพื่อเป็นหลักประกันในการประกอบวิชาชีพของหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นที่จะไม่ถูกรวบงำโดยรัฐ ซึ่งจะทำให้การเสนอข่าวหรือให้ความเห็นเป็นไปโดยอิสระ และสามารถตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ เพื่อเป็นข้อมูลให้ประชาชนได้รับทราบความเป็นจริง

นอกจากนี้การกำหนดให้นำข่าว บทความหรือสิ่งสื่อความหมายอย่างอื่น ๆ ไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนนำไปเผยแพร่จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทย

รัฐให้เงินหรือทรัพย์สินเพื่ออุดหนุนกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นของเอกชน เช่น วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ จะกระทำมิได้เพราะเป็นช่องทางให้การเมืองเข้าครอบงำสื่อ

หมายเหตุ

๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยเพิ่มเติมการคุ้มครองสิทธิที่รัฐจะสั่งห้ามหรือแทรกแซงด้วยประการใดๆ เพื่อลิดรอนเสรีภาพในการเสนอข่าวหรือแสดงความคิดเห็นของหนังสือพิมพ์ รวมทั้งสื่อมวลชนอื่นทุกประเภทมิได้ เป็นหลักประกันในการประกอบวิชาชีพของหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นที่จะไม่ถูกรวบงำโดยรัฐ ซึ่งจะทำให้การเสนอข่าวหรือให้ความเห็นเป็นไปโดยอิสระ และสามารถตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ เพื่อเป็นข้อมูลให้ประชาชนได้รับทราบความเป็นจริง

๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นครั้งแรก

๓) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๔/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันพุธที่ ๑๓ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๘๖ พนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนที่ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือสื่อมวลชนอื่น ย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นภายใต้ข้อจำกัดตามรัฐธรรมนูญ โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าของกิจการนั้น แต่ต้องไม่ขัดต่อ

จริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพ และมีสิทธิจัดตั้งองค์กรเพื่อปกป้องสิทธิ เสรีภาพ และความเป็นธรรม รวมทั้งมีกลไกควบคุมกันเองขององค์กรวิชาชีพ

ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือ รัฐวิสาหกิจในกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือสื่อมวลชนอื่น ย่อมมีเสรีภาพ เช่นเดียวกับพนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนตามวรรคหนึ่ง

การกระทำใด ๆ ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมของผู้ดำรงตำแหน่งทาง การเมือง เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือเจ้าของกิจการ อันเป็นการขัดขวางหรือแทรกแซงการ เสนอข่าวหรือแสดงความคิดเห็นในประเด็นสาธารณะของบุคคลตามวรรคหนึ่งหรือ วรรคสอง ให้ถือว่าเป็นการจงใจใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบและไม่มีผลใช้บังคับ เว้นแต่ เป็นการกระทำเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายหรือจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพ

เจตนารมณ์ เพื่อประกันสิทธิผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อมวลชน

เพื่อป้องกันการครอบงำหรือแทรกแซงผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อมวลชน โดยผู้ปฏิบัติงาน ต้องมีจริยธรรมในการประกอบวิชาชีพ และมีองค์กรวิชาชีพควบคุมตรวจสอบกันเอง

เพื่อห้ามผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือเจ้าของกิจการกระทำการ ใด ๆ ไม่ว่าจะในทางตรงหรือทางอ้อมอันเป็นการขัดขวางหรือแทรกแซงการเสนอข่าว หรือแสดง ความคิดเห็นในประเด็นสาธารณะของพนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนที่ประกอบกิจการ หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือสื่อมวลชนอื่น ให้ถือว่าเป็นการจงใจใช้ อำนาจหน้าที่โดยมิชอบและไม่มีผลใช้บังคับ เว้นแต่การแทรกแซงหรือขัดขวาง การนำเสนอ ข่าวหรือการแทรกแซงการเสนอข่าวของสื่อมวลชนเป็นไปเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายหรือ จรรยาบรรณแห่งการประกอบวิชาชีพ ทั้งนี้ เพื่อให้การนำเสนอข่าวหรือการแสดงความคิดเห็น ในประเด็นสาธารณะ เช่น การเสนอข่าวหรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำงานของรัฐบาล ที่มีผลกระทบต่อประชาชนโดยรวมสามารถกระทำได้โดยปราศจากการแทรกแซงหรือการใช้ อิทธิพลครอบงำของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือหน่วยงานของรัฐ อันเป็นมาตรการ ค้ำครองผู้ปฏิบัติงานในสื่อมวลชนให้มีผลบังคับได้อย่างแท้จริง

หมายเหตุ

๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดย เพิ่มกรณีการห้ามผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือเจ้าของกิจการกระทำการ ใด ๆ ไม่ว่าจะในทางตรงหรือทางอ้อมอันเป็นการขัดขวางหรือแทรกแซงการเสนอข่าว หรือแสดง ความคิดเห็นในประเด็นสาธารณะของพนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนที่ประกอบกิจการ หนังสือพิมพ์วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือสื่อมวลชนอื่น

๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นครั้งแรก

๓) รายงานการประชุมสภาว่าด้วยรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๔/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันพุธที่ ๑๓ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๔๗ คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และ โทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ

ให้มีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระองค์กรหนึ่งทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ตามวรรคหนึ่ง และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการ โทรคมนาคม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การดำเนินการตามวรรคสองต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐ ประโยชน์สาธารณะอื่น และการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม รวมทั้งต้องจัดให้ ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการสื่อมวลชนสาธารณะ

การกำกับการประกอบกิจการตามวรรคสองต้องมีมาตรการเพื่อป้องกันมิให้มีการควมรวม การครอบสิทธิข้ามสื่อ หรือการครอบงำ ระหว่างสื่อมวลชนด้วยตนเอง หรือโดยบุคคลอื่นใด ซึ่งจะมีผลเป็นการขัดขวางเสรีภาพในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารหรือ ปิดกั้นการได้รับข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายของประชาชน

เจตนารมณ์ เพื่อประกันการจัดสรรคลื่นความถี่อย่างเป็นธรรม และให้ ประชาชนทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม

คลื่นความถี่วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติ และมีขึ้นเพื่อประโยชน์สาธารณะ

๑) มีองค์กรอิสระองค์กรเดียวในการจัดสรรคลื่นความถี่ เพื่อความเป็นเอกภาพ เพราะ หากมีสององค์กรเช่นเดิมอาจก่อให้เกิดปัญหาการคาบเกี่ยวในอำนาจหน้าที่ได้

๒) การจัดสรรคลื่นความถี่วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และโทรคมนาคม และการกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และโทรคมนาคม ต้องกระทำโดย องค์กรอิสระ ปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำจากการเมืองหรือธุรกิจเอกชน เพื่อให้ สามารถดูแลในภาพรวมของการใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่และจัดสรรให้ภาคประชาชนได้มี สิทธิในการดำเนินการของสื่อมวลชนที่เป็นสาธารณะได้ ทั้งต้องคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชน ที่จะเข้าถึงและรับฟังข้อมูลข่าวสารที่หลากหลาย

๓) การจัดสรรคลื่นความถี่วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และโทรคมนาคม ต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชน ทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐและประโยชน์สาธารณะอื่น ตลอดจนการแข่งขันโดยเสรีและเป็นธรรม รวมทั้งต้องจัดให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการสื่อมวลชนสาธารณะ

๔) มีมาตรการเพื่อป้องกันมิให้มีการครอบงำ การครองสิทธิข้ามสื่อ หรือการครอบงำระหว่างสื่อมวลชน

หมายเหตุ

๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยเพิ่มให้มีองค์กรหนึ่งที่เป็นอิสระ เพื่อทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่และกำกับดูแลการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และโทรคมนาคม เพื่อให้สามารถดูแลในภาพรวมของการใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่และจัดสรรให้ภาคประชาชนได้มีสิทธิในการดำเนินการของสื่อมวลชนที่เป็นสาธารณะได้

๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นครั้งแรก

๓) รายงานการประชุมสภาาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๔/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันพุธที่ ๑๓ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๔๘ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะเป็นเจ้าของกิจการหรือถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือโทรคมนาคม มิได้ไม่ว่าในนามของตนเองหรือให้ผู้อื่นเป็นเจ้าของกิจการหรือถือหุ้นแทน หรือจะดำเนินการโดยวิธีการอื่นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมที่สามารถบริหารกิจการดังกล่าวได้ในทำนองเดียวกับการเป็นเจ้าของกิจการหรือถือหุ้นในกิจการดังกล่าว

เจตนารมณ์ เพื่อป้องกันมิให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเข้าเป็นเจ้าของกิจการหรือถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือโทรคมนาคม รวมถึงการแทรกแซงทั้งทางตรงและทางอ้อม

หมายเหตุ

๑) หลักป้องกันการขัดขวางหรือการแทรกแซงกรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นครั้งแรก

๒) รายงานการประชุมสภาาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๔/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันพุธที่ ๑๓ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

ส่วนที่ ๘

สิทธิและเสรีภาพในการศึกษา

มาตรา ๔๙ บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่งและการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น

การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับความคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ

เจตนารมณ์ เพื่อเป็นหลักประกันความเสมอภาคและการเข้าถึงการศึกษา

บุคคลย่อมได้รับหลักประกันด้านการศึกษา ดังนี้

๑) บุคคลมีความเสมอภาคและมีอิสระในการเลือกรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีแม้ระยะเวลาการศึกษาจะไม่ต่อเนื่องก็ตาม ซึ่งรัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง มีคุณภาพและเหมาะสมกับผู้เรียน โดยห้ามเก็บค่าใช้จ่ายในหลักสูตรนั้นๆ สำหรับทุกกิจกรรมตามหลักสูตรทุกประเภทที่จัดขึ้นในสถานศึกษา ไม่ว่าจะขึ้นเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรโดยตรงหรือกิจกรรมร่วมหลักสูตร ทั้งนี้ แม้จะใช้ชื่อว่าเป็นกิจกรรมพิเศษหรือกิจกรรมนอกหลักสูตรล้วนถือว่าเป็นกิจกรรมตามหลักสูตรที่สถานศึกษาจัดขึ้น และเป็นสิทธิในการรับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายที่บุคคลมีอยู่อย่างเสมอกันทั้งสิ้น

๒) กลุ่มบุคคลที่รัฐต้องให้ความคุ้มครองเป็นพิเศษ เพื่อให้เกิดความเสมอภาคในการศึกษาอย่างแท้จริง เช่น ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรืออยู่ในสภาวะยากลำบากอื่นๆ รัฐต้องจัดหรือส่งเสริมให้ได้รับความเสมอภาคทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพ ทั่วถึง และเหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนที่มีลักษณะแตกต่างกัน โดยห้ามเก็บค่าใช้จ่าย และให้กลุ่มบุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาทัดเทียมกับบุคคลอื่น

๓) องค์กรวิชาชีพหรือเอกชนได้รับความคุ้มครอง ส่งเสริม สนับสนุนและรับรอง ในการจัดการศึกษา อบรม หรือการศึกษาทางเลือกอื่นๆ ของประชาชน อย่างกว้างขวาง เหมาะสมและไม่ถูกแทรกแซงโดยรัฐ

การจัดการศึกษาและความคุ้มครองกระทำโดยกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อป้องกันการถ่ายโอนการศึกษา จะให้ท้องถิ่นจัดการศึกษาโดยตรงไม่ได้ ท้องถิ่นมีเพียงสิทธิเข้าร่วมในการจัดการศึกษาเท่านั้น ทั้งนี้ พิจารณาร่วมกับหมวดแผนนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐมาตรา ๗๙ และหมวดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาตรา ๒๘๙

หมายเหตุ

- ๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยเพิ่มให้การคุ้มครองกลุ่มบุคคลที่อยู่ในสภาวะยากลำบากให้สามารถเข้าถึงการศึกษา (Equal Accessibility to Education) อย่างเท่าเทียมกับผู้อื่น
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นครั้งแรก
- ๓) บุคคลมีสิทธิรับการศึกษาตามมาตรา ๔๙ แต่มีหน้าที่ต้องเข้ารับการศึกษาตามมาตรา ๗๓ นี้
- ๔) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๕/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันพฤหัสบดีที่ ๑๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๕๐ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ

การศึกษาอบรม การเรียนการสอน การวิจัย และการเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการ ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ เท่าที่ไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมืองหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

เจตนารมณ์ เพื่อประกันเสรีภาพทางวิชาการ

บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการศึกษาอบรม การเรียนการสอน การวิจัยพัฒนาในทุกสาขาวิชา รวมทั้งการเผยแพร่ผลงานวิจัยตามหลักวิชาในแต่ละสาขาย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ การเรียนการสอน การวิจัย ตลอดจนวิธีการเผยแพร่จะต้องไม่ขัดต่อหน้าที่พลเมืองหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

หมายเหตุ

- ๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นครั้งแรก
- ๓) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๕/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันพฤหัสบดีที่ ๑๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

ส่วนที่ ๙

สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุขและสวัสดิการจากรัฐ

มาตรา ๕๑ บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับบริการทางสาธารณสุขที่เหมาะสมและได้มาตรฐาน และผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการบริการสาธารณสุขจากรัฐซึ่งต้องเป็นไปอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ

บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐอย่างเหมาะสม โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายและทันต่อเหตุการณ์

เจตนารมณ์ เพื่อประกันสุขภาพของประชาชน

รัฐมีหน้าที่ต้องจัดบริการสาธารณสุขและป้องกันโรคติดต่ออันตรายแก่ประชาชนอย่างได้มาตรฐาน ทั่วถึง เท่าเทียมกัน และมีประสิทธิภาพ

ผู้ยากไร้ ย่อมมีสิทธิเข้าถึงบริการสาธารณสุขหรือการรักษาพยาบาลจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐ เช่น สถานีอนามัย หน่วยบริการทางการแพทย์ หรือสถานพยาบาลโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

หมายเหตุ

๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ โดยเพิ่มบทบาทของรัฐในการให้หลักประกันแก่ประชาชนในการเข้าถึงระบบสาธารณสุข เพื่อคุ้มครองสิทธิของประชาชนในการได้รับการดูแลด้านสาธารณสุขอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ และให้ตัดคำว่าทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติออก เพื่อให้สามารถใช้สิทธิได้ทันที

๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็นครั้งแรก

๓) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๕/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันพฤหัสบดีที่ ๑๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๕๒ เด็กและเยาวชน มีสิทธิในการอยู่รอดและได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ตามศักยภาพในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ

เด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากรัฐให้ปราศจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม ทั้งมีสิทธิได้รับการบำบัดฟื้นฟูในกรณีที่มีเหตุดังกล่าว

การแทรกแซงและการจำกัดสิทธิของเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อสงวนและรักษาไว้ซึ่งสถานะของครอบครัวหรือประโยชน์สูงสุดของบุคคลนั้น

เด็กและเยาวชนซึ่งไม่มีผู้ดูแลมีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษาอบรมที่เหมาะสมจากรัฐ

เจตนารมณ์ เพื่อคุ้มครองสิทธิเด็ก เยาวชน สตรีและบุคคลในครอบครัว

๑) เด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มที่มีความอ่อนแอ (Vulnerability) ในสังคม จะต้องได้รับการรับรองและปกป้องคุ้มครองสิทธิเป็นพิเศษยิ่งกว่าบุคคลทั่วไป กล่าวคือ

(๑) สิทธิมีชีวิตรอดนับแต่แรกเกิด

(๒) สิทธิได้รับการพัฒนารอบด้านไม่ว่าด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญาตามศักยภาพ ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โดยเฉพาะในช่วงหกขวบแรกของชีวิต

(๓) สิทธิได้รับการปกป้องคุ้มครองจากความรุนแรงทั้งปวงไม่ว่าจากครอบครัวหรือสังคม

(๔) สิทธิการมีส่วนร่วมตามสมควรแก่วัย ในกิจกรรมที่มีผลกระทบหรือเกี่ยวข้องกับตน

หลักการรับรองและคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนดังกล่าวสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ ค.ศ.๑๙๘๙ ซึ่งประเทศไทยได้ลงนามในภาคยานุวัติสาร เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๓๕ และมีผลบังคับใช้ต่อประเทศไทยเมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๓๕ ประเทศไทยจึงมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตาม เว้นแต่การได้สัญชาติและการศึกษา

๒) เด็ก เยาวชน สตรีและบุคคลในครอบครัว คำว่าบุคคลในครอบครัวย่อมหมายความรวมถึงทุกเพศ ทุกวัย โดยเฉพาะเด็ก สตรี และผู้สูงอายุหรือความพิการที่อาศัยอยู่ในครอบครัวหรือครัวเรือนเดียวกันย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรมจากบุคคลในครอบครัวเดียวกัน มาตรการคุ้มครองไม่ควรใช้วิธีการทางอาญาโดยเคร่งครัด ควรให้ความสำคัญกับมาตรการป้องกันและแก้ไขฟื้นฟูยิ่งกว่า โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของบุคคลในครอบครัวหรือโดยเฉพาะผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุรุนแรง

๓) การแทรกแซงและการจำกัดสิทธิของเด็ก เยาวชนและบุคคลในครอบครัว หมายรวมถึงความเป็นอยู่ส่วนตัว ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว และความเป็นสถาบันครอบครัวที่ บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญให้การรับรองและคุ้มครองจะกระทำไม่ได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจตาม บทบัญญัติแห่งกฎหมายก็แต่เฉพาะเพื่อสงวนและรักษาไว้ซึ่งสถานะของครอบครัวหรือ ประโยชน์สูงสุดของบุคคลนั้น เช่น การแทรกแซงสถาบันครอบครัวเพื่อประโยชน์สูงสุดในการ คุ้มครองเด็กหรือบุคคลที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว หรือแทรกแซงช่วยเหลือ สงเคราะห์ หรือให้คำปรึกษาแนะนำแก่ครอบครัวที่ประสบปัญหาทางสังคม เป็นต้น หลักการดังกล่าว สอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. ๑๙๔๘ มาตรา ๑๖ (๓) กำหนดให้ครอบครัวจะต้องได้รับการคุ้มครองโดยสังคมและรัฐ และมาตรา ๑๒ กำหนดให้ การแทรกแซงโดยพลการในกิจการส่วนตัวและครอบครัวจะกระทำมิได้

๔) เด็กและเยาวชนไม่มีผู้ดูแล เช่น เด็กกำพร้าหรือถูกทอดทิ้งจำเป็นต้องได้รับการปกป้อง คุ้มครองเป็นพิเศษจากรัฐ โดยให้การเลี้ยงดูและการศึกษาอบรมให้เหมาะสมกับสภาพปัญหา ของเด็กและเยาวชนแต่ละคนที่ประสบ

หมายเหตุ

๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดย เพิ่มการคุ้มครองให้ได้รับหลักประกันในการอยู่อาศัย การพัฒนา และการห้ามแทรกแซงหรือ จำกัดสิทธิ การรับรองและคุ้มครองสิทธิของสถาบันครอบครัวเพื่อให้สถาบันครอบครัวได้รับการดูแลอย่างอบอุ่น

๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นครั้งแรก

๓) คำว่า “เด็ก” ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. ๑๙๘๙ มาตรา ๑ หมายถึงบุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี เว้นแต่บรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้นตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็กนั้น ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๕๖ มาตรา ๔ นิยามคำว่า “เด็ก” หมายถึง บุคคลซึ่ง มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส ส่วนคำว่าเยาวชน ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๔ นิยามคำว่า “เยาวชน” หมายถึง บุคคลอายุเกินกว่าสิบสี่ปีบริบูรณ์แต่ ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ ดังนั้น คำว่าเด็กและเยาวชนตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ย่อม หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุยังไม่ครบสิบแปดปีบริบูรณ์

๔) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๕/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันพฤหัสบดีที่ ๑๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๕๓ บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะอย่างสมศักดิ์ศรี และความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ

เจตนารมณ์ เพื่อป้องกันการดำรงชีพของผู้สูงอายุ

ผู้ที่มีอายุเกินกว่าหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การดำรงชีพ รัฐต้องจัดสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล หรือให้การช่วยเหลือสงเคราะห์ หรือจัดบริการสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ เช่น ได้รับเงินช่วยเหลือสงเคราะห์ การลดหย่อนหรือยกเว้นภาษี การลดค่าโดยสารสาธารณะ หรือรถเข็นผู้สูงอายุ เป็นต้น

หมายเหตุ

๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ โดยเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะอย่างสมศักดิ์ศรี และตัดคำว่าทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติออก เพื่อให้สามารถใช้สิทธิได้ทันที

๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็นครั้งแรก

๓) รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๒๕/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันพฤหัสบดีที่ ๑๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๕๔ บุคคลซึ่งพิการหรือทุพพลภาพ มีสิทธิเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ และความช่วยเหลืออื่นที่เหมาะสมจากรัฐ

บุคคลวิกลจริตย่อมได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ

เจตนารมณ์ เพื่อประกันสิทธิของผู้พิการหรือทุพพลภาพให้เข้าถึงสวัสดิการและสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างเหมาะสม และมีมาตรการช่วยเหลือบุคคลวิกลจริต

ผู้พิการหรือทุพพลภาพเป็นผู้ทรงสิทธิในการเข้าถึงสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ เช่น ล่ามภาษามือ ทางลาดสำหรับคนพิการ ทางเท้าสำหรับคนพิการทางสายตา เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตเช่นเดียวกับบุคคลปกติทั่วไป

รัฐต้องให้ความคุ้มครอง ดูแล และไม่ทอดทิ้งบุคคลวิกลจริต

หมายเหตุ

๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยเพิ่มการประกันสิทธิของบุคคลวิกลจริตไว้ด้วย และตัดคำว่าทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติออก เพื่อให้สามารถใช้สิทธิได้ทันที

๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นครั้งแรก

๓) รายงานการประชุมสภาาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๕/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันพฤหัสบดีที่ ๑๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๕๕ บุคคลซึ่งไร้ที่อยู่อาศัยและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ

เจตนารมณ์ เพื่อประกันที่อยู่อาศัยของผู้ยากไร้

รัฐต้องช่วยเหลือผู้ยากไร้ที่ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง และไม่มีรายได้เพียงพอต่อการยังชีพ ให้มีที่อยู่อาศัยตามความเหมาะสมและสามารถดำรงชีพได้อย่างมีศักดิ์ศรี

หมายเหตุ

๑) หลักประกันเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยของผู้ยากไร้ มีบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นครั้งแรก

๒) รายงานการประชุมสภาาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๕/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันพฤหัสบดีที่ ๑๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

ส่วนที่ ๑๐

สิทธิในข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียน

มาตรา ๕๖ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือส่วนได้เสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของบุคคลอื่น หรือเป็นข้อมูลส่วนบุคคล ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

เจตนาธรรมณ์ เพื่อประกันสิทธิการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสาธารณะ ทำให้เกิดความโปร่งใสในการบริหารงานของรัฐและง่ายต่อการตรวจสอบ

หมายเหตุ

๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยเพิ่มคุ้มครองถึงข้อมูลส่วนบุคคลด้วย

๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นครั้งแรก

๓) คำว่า “ความเป็นอยู่ส่วนตัว” ตามความในมาตรา ๓๕ วรรคหนึ่งและวรรคสองมีความหมายเดียวกันกับคำว่า “ความเป็นอยู่ส่วนตัว” ตามความในมาตรา ๔๕ วรรคสอง โดยตามมาตรา ๓๕ วรรคหนึ่งและวรรคสองมีไว้เพื่อการคุ้มครอง ส่วนตามมาตรา ๔๕ วรรคสองมีไว้เพื่อประกันสิทธิของบุคคล

๔) คำว่า “ข้อมูลส่วนบุคคล” ตามความในมาตรา ๓๕ วรรคท้าย มีความหมายเดียวกันกับคำว่า “ข้อมูลส่วนบุคคล” ตามความในมาตรา ๕๖ โดยตามมาตรา ๓๕ วรรคท้ายมีไว้เพื่อการคุ้มครอง ส่วนตามมาตรา ๕๖ มีไว้เพื่อประกันสิทธิของบุคคล

๕) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๖/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันศุกร์ที่ ๑๕ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๕๗ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในเรื่องดังกล่าว

การวางแผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ การวางผังเมือง การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการออกกฎที่อาจมีผลกระทบต่อส่วนได้เสียสำคัญของประชาชน ให้รัฐจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างทั่วถึงก่อนดำเนินการ

เจตนาธรรมณ์ เพื่อประกันสิทธิการมีส่วนร่วมในการรับรู้และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในการวางแผนและการดำเนินกิจการที่อาจมีผลกระทบต่อบุคคลและส่วนรวม

การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของรัฐที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต สุขภาพ อนามัยหรือคุณภาพสิ่งแวดล้อม บุคคลหรือชุมชนที่มีส่วนได้เสียย่อมมีสิทธิได้รับคำชี้แจงและร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่ออนุญาตหรือดำเนินโครงการ เช่น การให้สัมปทานระเบิดหิน สร้างสาธารณูปโภค ตั้งโรงงานอุตสาหกรรม การกำจัดขยะมูลฝอย การสร้างอาคารขนาดใหญ่ เป็นต้น

นอกจากนี้การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ การวางผังเมือง การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ในที่ดิน ตลอดจนการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองจะต้องจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเช่นกัน

หมายเหตุ

๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยเพิ่มสิทธิประชาชนในการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการของรัฐในกิจการต่างๆ รวมทั้งการออกกฎที่จะมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่โดยปกติของประชาชน ซึ่งรัฐจะต้องมีหน้าที่ดำเนินการให้มีการรับฟังความคิดเห็นก่อนดำเนินการ ทั้งนี้กระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด และตัดคำว่า "ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ" ออก เพื่อให้สามารถใช้สิทธิได้ทันที

๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นครั้งแรก

๓) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๖/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันศุกร์ที่ ๑๕ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๕๘ บุคคลย่อมมีสิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติราชการทางปกครองอันมีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน

เจตนารมณ์ เพื่อประกันสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรับรู้ ให้ความคิดเห็นหรือโต้แย้งต่อการปฏิบัติราชการทางปกครอง ในระหว่างการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

บุคคลย่อมมีสิทธิมีส่วนร่วมในการรับรู้ แสดงความคิดเห็นหรือให้ข้อมูลหรือมีส่วนร่วมในกระบวนการปฏิบัติราชการ เช่น การออกคำสั่งหรือกฎระเบียบใดๆซึ่งอาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

หมายเหตุ

- ๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ แต่ให้ตัดคำว่า "ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ" ออก เพื่อให้สามารถใช้สิทธิได้ทันที
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นครั้งแรก
- ๓) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๖/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันศุกร์ที่ ๑๕ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๕๙ บุคคลย่อมมีสิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์และได้รับแจ้งผลการพิจารณาภายในเวลาอันรวดเร็ว

เจตนารมณ์ เพื่อประกันสิทธิการร้องทุกข์

บุคคลที่ได้รับความเดือดร้อนจากการกระทำของบุคคลใดหรือหน่วยงานของรัฐย่อมมีสิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์เพื่อยับยั้งการกระทำหรือคำสั่งใดๆ ของเจ้าพนักงานของรัฐ และมีสิทธิได้รับแจ้งผลการพิจารณาภายในระยะเวลาที่รวดเร็ว

หมายเหตุ

- ๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ แต่ให้ตัดคำว่า "ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ" ออก เพื่อให้สามารถใช้สิทธิได้ทันที
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๙ เป็นครั้งแรก
- ๓) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๖/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันศุกร์ที่ ๑๕ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๖๐ บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคล ให้รับผิดชอบจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานนั้น

เจตนารมณ์ เพื่อประกันสิทธิการฟ้องหน่วยงานของรัฐ

บุคคลที่ได้รับผลกระทบหรือความเสียหายจากการกระทำละเมิดหรือละเว้นการกระทำโดยเจ้าพนักงานของรัฐ ย่อมมีสิทธิจะฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบบรรเทาความเสียหายใน

มูลเหตุแห่งการละเมิดนั้นโดยตรง เช่น ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากพนักงานขับรถของเทศบาล ย่อมมีสิทธิฟ้องเทศบาลที่พนักงานขับรถสังกัดอยู่ให้ร่วมกันรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายได้ เป็นต้น

หมายเหตุ

๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ แต่ให้ตัดคำว่าทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติออก เพื่อให้สามารถใช้สิทธิได้ทันที

๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๒ เป็นครั้งแรก

๓) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๖/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันศุกร์ที่ ๑๕ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๖๑ สิทธิของบุคคลซึ่งเป็นผู้บริโภคย่อมได้รับความคุ้มครองในการได้รับข้อมูลที่เป็นความจริง และมีสิทธิร้องเรียนเพื่อให้ได้รับการแก้ไขเยียวยาความเสียหาย รวมทั้งมีสิทธิรวมตัวกันเพื่อพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค

ให้มีองค์การเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคที่เป็นอิสระจากหน่วยงานของรัฐ ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนผู้บริโภค ทำหน้าที่ให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาของหน่วยงานของรัฐในการตราและการบังคับใช้กฎหมายและกฎ และให้ความเห็นในการกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภค รวมทั้งตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือละเลยการกระทำอันเป็นการคุ้มครองผู้บริโภค ทั้งนี้ ให้รัฐสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการขององค์การอิสระดังกล่าวด้วย

เจตนารมณ์ เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค

๑) บุคคลมีสิทธิได้รับข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าและบริการที่เป็นความจริง ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าบนพื้นฐานของข้อมูลที่ถูกต้อง

๒) บุคคลมีสิทธิร้องเรียนเพื่อให้ได้รับการแก้ไขเยียวยาความเสียหาย

๓) บุคคลมีสิทธิในการรวมกลุ่มกันเพื่อพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค และจัดให้มีองค์การอิสระเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนผู้บริโภคที่เป็นอิสระจากหน่วยงานของรัฐ ทำหน้าที่ให้ความเห็นและเสนอแนะต่อการดำเนินงานของรัฐและการตรวจสอบการกระทำที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค

หมายเหตุ

๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยเพิ่มการคุ้มครองผู้บริโภคให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น สิทธิในการได้รับข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าและบริการที่เป็นความจริง สิทธิร้องเรียนเพื่อให้ได้รับการแก้ไขเยียวยาความเสียหาย สิทธิรวมตัวกันเพื่อพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค รวมทั้งกำหนดให้มีองค์กรอิสระเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคแยกต่างหากจากการดำเนินการของรัฐ และตัดคำว่า “ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ออก เพื่อให้สามารถใช้สิทธิได้ทันที

๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นครั้งแรก

๓) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๖/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันศุกร์ที่ ๑๕ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๖๒ บุคคลย่อมมีสิทธิติดตามและร้องขอให้มีการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หน่วยงานของรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ บุคคลซึ่งให้ข้อมูลโดยสุจริตแก่องค์กรตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐหรือหน่วยงานของรัฐเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ย่อมได้รับความคุ้มครอง

เจตนารมณ์ เพื่อประกันสิทธิการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

บุคคลย่อมมีสิทธิตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เช่น รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐ และบุคคลที่ให้ข้อมูลโดยสุจริตย่อมได้รับความคุ้มครอง

หมายเหตุ

๑) หลักการตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นครั้งแรก

๒) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๖/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันศุกร์ที่ ๑๕ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

ส่วนที่ ๑๑

เสรีภาพในการชุมนุมและการสมาคม

มาตรา ๖๓ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะในกรณีการชุมนุมสาธารณะ และเพื่อคุ้มครองความสงบของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงคราม หรือในระหว่างเวลาที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก

เจตนารมณ์ เพื่อประกันเสรีภาพในการชุมนุมของประชาชน

บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ การจำกัดสิทธิและเสรีภาพนั้นจะกระทำมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะ

- ๑) เพื่อคุ้มครองความสงบในการสัญจรของประชาชน เช่น ปิดถนนหรือสถานที่สาธารณะ
- ๒) เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในระหว่างภาวะสงคราม ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก

หมายเหตุ

- ๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นครั้งแรก
- ๓) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๖/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันศุกร์ที่ ๑๕ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๖๔ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร องค์การเอกชน องค์การพัฒนาเอกชน หรือหมู่คณะอื่น ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐย่อมมีเสรีภาพในการรวมกลุ่มเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป แต่ทั้งนี้ต้องไม่กระทบประสิทธิภาพในการบริหารราชการแผ่นดินและความต่อเนื่องในการจัดทำบริการสาธารณะ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อคุ้มครองประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันมิให้มีการผูกขาดตัดตอนในทางเศรษฐกิจ

เจตนารมณ์ เพื่อประกันสิทธิเสรีภาพในการรวมกลุ่มของประชาชน

ประชาชนชาวไทยย่อมมีเสรีภาพในการรวมกลุ่มเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร องค์การเอกชน องค์การพัฒนาเอกชน หรือหมู่คณะอื่น ทั้งนี้ ไม่ว่าจะ เป็นนิติบุคคลหรือไม่ก็ตาม

ส่วนข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐย่อมมีเสรีภาพในการรวมกลุ่มเช่นกัน แต่ต้องไม่กระทบต่อการบริหารราชการหรือความต่อเนื่องในการบริการสาธารณะ

การจำกัดสิทธิเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อ

- ๑) คุ้มครองประโยชน์สาธารณะ
- ๒) เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
- ๓) เพื่อป้องกันการผูกขาดตัดตอนทางเศรษฐกิจ

หมายเหตุ

๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เพื่อให้เกิดความชัดเจนจึงเพิ่มความคุ้มครองรวมถึงองค์การพัฒนาเอกชนด้วย และเพิ่มหลักการใน ส่วนของการให้ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐมีเสรีภาพในการรวมกลุ่มเพื่อใช้เป็นวิถีทางในการเจรจากับรัฐให้ได้รับการคุ้มครองอย่างเป็นธรรม

๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นครั้งแรก

๓) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๖/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันศุกร์ที่ ๑๕ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๖๕ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองเพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชนและเพื่อดำเนินกิจกรรมในทางการเมืองให้เป็นไปตามเจตนารมณ์นั้นตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้

การจัดองค์กรภายใน การดำเนินกิจการ และข้อบังคับของพรรคการเมือง ต้องสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง กรรมการบริหารของพรรคการเมือง หรือสมาชิกพรรคการเมืองตามจำนวนที่กำหนดในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง ซึ่งเห็นว่ามติหรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้นจะขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีสิทธิร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามติหรือข้อบังคับดังกล่าวขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ให้มติหรือข้อบังคับนั้นเป็นอันยกเลิกไป

เจตนารมณ์ เพื่อประกันเสรีภาพในการตั้งพรรคการเมือง

ประชาชนคนไทยย่อมมีเสรีภาพในการรวมกลุ่มจัดตั้งพรรคการเมือง เพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

กรรมการบริหารของพรรคการเมือง หรือสมาชิกพรรคการเมืองจะต้องไม่ถูกรวบงำหรือถูกบังคับให้ออกจากพรรคได้โดยง่าย จึงให้สิทธิในการฟ้องร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ

หมายเหตุ

- ๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๙ เป็นครั้งแรก
- ๓) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๖/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันศุกร์ที่ ๑๕ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

ส่วนที่ ๑๒

สิทธิชุมชน

มาตรา ๖๖ บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล และยั่งยืน

เจตนารมณ์ เพื่อรับรองสิทธิชุมชน ชุมชนท้องถิ่น และชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม

บุคคลหลายคนร่วมกันโดยมีวัตถุประสงค์เดียวกันเพื่อดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ย่อมก่อให้เกิดเป็นสิทธิชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมแยกจากสิทธิส่วนบุคคล กล่าวคือ

“ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม” หมายถึง บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นเป็นรากฐานสำคัญ ในการดำรงชีพโดยมีวิธีการจัดการและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน ตั้งแต่อดีต จึงมีสิทธิจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นนั้นในการดำรงชีพของตน ตลอดจนมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นโดยตรง

ส่วนชุมชนและชุมชนท้องถิ่น มีสิทธิอนุรักษ์และฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาและได้รับประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืนโดยผ่านกลไกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรของรัฐ แต่ทั้งนี้ ต้องไม่ขัดหรือแย้งกับสิทธิของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม

หมายเหตุ

๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยเพิ่มให้ชุมชนและชุมชนท้องถิ่นมีสิทธิรวมตัวกันในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณีได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมหรือเป็นท้องถิ่นที่รวมตัวกันมาเป็นเวลานานจนถึงถือว่าเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมเท่านั้น เพื่อให้ทุกชุมชนสามารถอนุรักษ์ประเพณีของตน รวมทั้งดูแลทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ในชุมชนนั้น

๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นครั้งแรก

๓) รายงานการประชุมสภาาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๖/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันศุกร์ที่ ๑๕ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๖๗ สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมทั้งกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสม

การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสุขภาพ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชน และจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อน รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติหรือด้านสุขภาพ ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว

สิทธิของชุมชนที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคล เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัตินี้ ย่อมได้รับความคุ้มครอง

เจตนารมณ์ เพื่อประกันสิทธิชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

บุคคลย่อมได้รับหลักประกันและคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานที่จะเข้าร่วมกับรัฐหรือชุมชนหรือชุมชนท้องถิ่น ในการอนุรักษ์ บำรุงรักษา การได้รับประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพ หรือในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติสุขและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพหรือคุณภาพชีวิต

หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคลจะดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของบุคคลใดหรือธุรกิจใด หรือองค์กรของรัฐ

ที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมทางกายภาพหรือ
 ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนกระทบต่อสุขภาพ สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิต จะกระทำมิได้
 เว้นแต่ จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบรอบด้านต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศน์
 โดยจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของชุมชน หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมที่ได้รับผลกระทบ
 โดยตรง ตลอดจนผู้มีส่วนได้เสีย รวมทั้งให้องค์การอิสระด้านสิ่งแวดล้อมหรือ
 ทรัพยากรธรรมชาติที่เกี่ยวข้องโดยตรง ตลอดจนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาด้าน
 สิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติที่เกี่ยวข้องให้ความเห็นประกอบก่อนดำเนินโครงการหรือ
 กิจกรรมดังกล่าว

ชุมชน ชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิฟ้องหน่วยงานราชการ
 หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรของรัฐที่เป็นนิติบุคคล เพื่อให้
 ปฏิบัติการดังกล่าวได้ การใช้สิทธิฟ้องย่อมได้รับความคุ้มครองช่วยเหลือทางกฎหมายตาม
 สมควรแก่กรณี

หมายเหตุ

- ๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดย
 ตัดคำว่าทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติออก เพื่อให้สามารถใช้สิทธิได้ทันที
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช
 ๒๕๕๐ เป็นครั้งแรก
- ๓) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๖/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันศุกร์ที่
 ๑๕ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

ส่วนที่ ๑๓
สิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญ

มาตรา ๖๘ บุคคลจะใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ มิได้

ในกรณีที่บุคคลหรือพรรคการเมืองใดกระทำการตามวรรคหนึ่ง ผู้ทราบการกระทำได้กล่าวข่มขู่มีสิทธิเสนอเรื่องให้อัยการสูงสุดตรวจสอบข้อเท็จจริงและยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำดังกล่าว แต่ทั้งนี้ ไม่กระทบกระเทือนการดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำการดังกล่าว

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้พรรคการเมืองใดเลิกกระทำการตามวรรคสอง ศาลรัฐธรรมนูญอาจสั่งยุบพรรคการเมืองดังกล่าวได้

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคการเมืองตามวรรคสาม ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารของพรรคการเมืองที่ถูกยุบในขณะที่ยังกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นระยะเวลาห้าปีนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งดังกล่าว

เจตนารมณ์ เพื่อเป็นการจำกัดการใช้สิทธิและเสรีภาพที่มีผลกระทบต่อ ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

บุคคลใดจะใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขไม่ได้

บุคคลหรือพรรคการเมืองที่ทราบการกระทำดังกล่าวมีสิทธิเสนอเรื่องให้อัยการสูงสุดไต่สวนข้อเท็จจริงและยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยหรือมีคำสั่งให้ยุติการกระทำดังกล่าวได้

ในกรณีพรรคการเมืองเป็นผู้กระทำการดังกล่าว ศาลรัฐธรรมนูญอาจสั่งยุบพรรคการเมือง และให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองเป็นเวลาห้าปีได้

หมายเหตุ

- ๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยเพิ่มการเพิกถอนสิทธิของหัวหน้าพรรคการเมือง และกรรมการบริหารพรรคการเมือง
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นครั้งแรก
- ๓) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๗/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๖๙ บุคคลย่อมมีสิทธิต่อต้านโดยสันติวิธีซึ่งการกระทำใด ๆ ที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้

เจตนารมณ์ เพื่อประกันสิทธิของบุคคลให้สามารถต่อต้านการกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศด้วยวิถีทางที่มีชอบ โดยสันติวิธีได้

บุคคลย่อมมีสิทธิต่อต้านโดยสันติวิธีหรือโดยสงบซึ่งการกระทำใดๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศที่มีได้เป็นไปโดยวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น การทำรัฐประหารหรือการยึดอำนาจ เป็นต้น

หมายเหตุ

- ๑) คงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นครั้งแรก
- ๓) บทบัญญัติในมาตรานี้ในเบื้องต้นได้มีการบัญญัติไว้สองวรรค โดยบทบัญญัติวรรคที่สองนั้นได้กำหนด ให้มีคณะบุคคลซึ่งประกอบด้วยผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ด้านต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญเป็นผู้พิจารณาหาแนวทางแก้ไขปัญหาวิกฤตของประเทศที่ไม่อาจแก้ไขได้โดยวิถีทางปกติได้ แต่คณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ ได้ตัดวรรคสองออก เพราะเห็นว่าบทบัญญัติในส่วนนี้อาจไม่มีความจำเป็นเนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้วางโครงสร้างเพื่อป้องกันมิให้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองเช่นที่ผ่านมาไว้พอสมควรแล้ว นอกจากนี้การมีบทบัญญัติให้ม็อบคัดค้านการแก้ไขวิกฤตของประเทศนี้ยังเป็นการสร้างความสับสนเพราะเป็นบทบัญญัติที่ไม่สามารถกำหนดคำนิยามหรือขอบเขตการบังคับใช้อย่างชัดเจนได้
- ๔) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๗/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

หมวด ๔ หน้าที่ของชนชาวไทย

มาตรา ๗๐ บุคคลมีหน้าที่พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญนี้

เจตนารมณ์ เพื่อกำหนดให้เป็นหน้าที่พลเมืองดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

บุคคลที่เป็นประชาชนชาวไทยทุกคนพึงมีหน้าที่พิทักษ์และรักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

หมายเหตุ

๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยแก้ไขถ้อยคำเพื่อให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๒ เป็นครั้งแรก

๓) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๗/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๗๑ บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ รักษาผลประโยชน์ของชาติ และปฏิบัติตามกฎหมาย

เจตนารมณ์ เพื่อกำหนดให้ประชาชนชาวไทยมีหน้าที่ต่อประเทศ

บุคคลที่เป็นประชาชนชาวไทยทุกคนต้องมีหน้าที่ในการปกป้องประเทศไม่ว่าด้านใดๆ รวมทั้งต้องรักษาผลประโยชน์ของชาติ และมีหน้าที่เคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย เพื่อให้เกิดความผาสุกแก่ประชาชน

หมายเหตุ

๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นครั้งแรก

คณะกรรมการวิสามัญขึ้นที่กเจตนารมณ์ จดหมายเหตุ และตรวจรายงานการประชุม

สภาร่างรัฐธรรมนูญ

๓) รายงานการประชุมสภาาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๗/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๗๒ บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง
บุคคลซึ่งไปใช้สิทธิหรือไม่ไปใช้สิทธิโดยไม่แจ้งเหตุอันสมควรที่ทำให้ไม่อาจไปใช้สิทธิได้ ย่อมได้รับสิทธิหรือเสียสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติ
การแจ้งเหตุที่ทำให้ไม่อาจไปเลือกตั้งและการอำนวยความสะดวกในการไปเลือกตั้งให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

เจตนารมณ์ เพื่อให้ประชาชนชาวไทยมีส่วนร่วมในการเลือกตัวแทนของตนเข้าสู่ระบบการปกครอง

บุคคลที่มีสิทธิเลือกตั้งมีหน้าที่ต้องไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ดังนั้นรัฐต้องมีหน้าที่โดยตรงในการอำนวยความสะดวกและจัดให้สามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้โดยง่าย การไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยไม่มีเหตุอันสมควรย่อมเสียสิทธิบางประการตามที่กฎหมายกำหนดแล้วแต่กรณี ในทางตรงกันข้ามหากไปใช้สิทธิเลือกตั้งย่อมได้สิทธิบางประการตามที่กฎหมายบัญญัติเช่นกัน เพื่อเป็นการจูงใจให้บุคคลไปใช้สิทธิเลือกตั้งควบคู่กับการตัดสิทธิสำหรับผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ทั้งนี้ เพื่อป้องกันการใช้สิทธิขายเสียงได้อีกทางหนึ่งด้วย

หมายเหตุ

๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ โดยเพิ่มให้ผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งอาจได้รับสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติ

๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๒ เป็นครั้งแรก

๓) รายงานการประชุมสภาาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๗/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๗๓ บุคคลมีหน้าที่รับราชการทหาร ช่วยเหลือในการป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติสาธารณะ เสียภาษีอากร ช่วยเหลือราชการ รับการศึกษาอบรม พักพิทักษ์ปกป้อง และสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

**เจตนาธรรมณ์ เพื่อกำหนดให้ประชาชนชาวไทยมีหน้าที่เสียสละ และมีความ
รับผิดชอบต่อส่วนรวม**

ประชาชนชาวไทยทุกคนต้องมีหน้าที่เสียสละเพื่อส่วนรวมในการรับราชการทหาร ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เสียภาษีอากร ช่วยเหลือราชการ ตลอดจนมีหน้าที่อื่นๆ เช่น รับผิดชอบต่อครอบครัว ปกป้องศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของชาติและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

หมายเหตุ

- ๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ โดยเพิ่มหน้าที่ของประชาชนในการให้ความช่วยเหลือในการป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติสาธารณะเพิ่มขึ้น
- ๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นครั้งแรก
- ๓) รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๒๗/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

**มาตรา ๗๔ บุคคลผู้เป็นข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้างของหน่วยราชการ
หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไป
ตามกฎหมายเพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวม อำนาจความสะอาด และให้บริการแก่
ประชาชนตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี**

**ในการปฏิบัติหน้าที่และในการปฏิบัติกรอื่นที่เกี่ยวข้องกับประชาชน บุคคล
ตามวรรคหนึ่งต้องวางตนเป็นกลางทางการเมือง**

**ในกรณีที่บุคคลตามวรรคหนึ่งละเลยหรือไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามหน้าที่ตาม
วรรคหนึ่งหรือวรรคสอง บุคคลผู้มีส่วนได้เสียย่อมมีสิทธิขอให้บุคคลตามวรรคหนึ่ง
หรือผู้บังคับบัญชาของบุคคลดังกล่าว ชี้แจง แสดงเหตุผล และขอให้ดำเนินการให้
เป็นไปตามบทบัญญัติในวรรคหนึ่งหรือวรรคสองได้**

**เจตนาธรรมณ์ เพื่อกำหนดให้ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐต้อง
ปฏิบัติหน้าที่เพื่อรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม อำนาจความสะอาดและบริการแก่
ประชาชนตามหลักธรรมาภิบาล และต้องวางตนเป็นกลางทางการเมือง**

หลักธรรมาภิบาล ได้แก่

- ๑) เกิดผลประโยชน์สุขของประชาชน
- ๒) เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ

- ๓) มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ
 - ๔) ไม่มีขั้นตอนในการปฏิบัติงานเกินความจำเป็น
 - ๕) มีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อสถานการณ์
 - ๖) ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนองความต้องการ
 - ๗) มีการประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ
- เพื่อไม่ให้ผู้สมัครรับการเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองไม่ว่าระดับใดมีส่วนได้เปรียบหรือเสียเปรียบทางการเมือง

เพื่อกำกับให้ปรับปรุงการดำเนินงานของข้าราชการและพนักงานของรัฐเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลและเป็นกลางทางการเมือง

หมายเหตุ

๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยเพิ่มหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติหน้าที่ให้ต้องดำเนินการตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นครั้งแรก

๓) รายงานการประชุมสภาาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๗/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

หมวด ๕ แผนนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

ส่วนที่ ๑ บททั่วไป

มาตรา ๗๕ บทบัญญัติในหมวดนี้เป็นเจตจำนงให้รัฐดำเนินการตรากฎหมายและกำหนดนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดิน

ในการแถลงนโยบายต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรีที่จะเข้ารับบริหารราชการแผ่นดินต้องชี้แจงต่อรัฐสภาให้ชัดเจนว่าจะดำเนินการใด ในระยะเวลาใด เพื่อบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปตามแผนนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ และต้องจัดทำรายงานแสดงผลการดำเนินการ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรค เสนอต่อรัฐสภาปีละหนึ่งครั้ง

เจตนารมณ์ กำหนดเจตจำนง และให้มีสภาพบังคับรัฐบาลต้องปฏิบัติตามแผนนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐอย่างจริงจัง เพื่อประสิทธิภาพในการบริหารราชการแผ่นดิน และสามารถตรวจสอบได้

รัฐบาลจะต้องแถลงนโยบาย และการตรากฎหมายให้สอดคล้องกับแผนนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐตามรัฐธรรมนูญต่อรัฐสภา ก่อนที่รัฐบาลจะเข้ารับบริหารประเทศ

เพื่อเป็นการติดตามผลการปฏิบัติตามแผนนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ รัฐบาลจะต้องแถลงผลการดำเนินงานตลอดจนปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ ต่อรัฐสภาปีละหนึ่งครั้ง เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกรัฐสภาได้ซักถามหรือเสนอแนะแล้วแต่กรณี

หมายเหตุ

๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ แต่กำหนดให้บทบัญญัติในหมวดนี้เป็นเจตจำนงเพื่อมีสภาพบังคับให้คณะรัฐมนตรีต้องดำเนินการตรากฎหมายหรือกำหนดนโยบายให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ ซึ่งแตกต่างจากรัฐธรรมนูญเดิมที่กำหนดเป็นเพียงแนวทางในการดำเนินการ

๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๒ เป็นครั้งแรก

๓) รายงานการประชุมสภาาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๗/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๗๖ คณะรัฐมนตรีต้องจัดทำแผนการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อแสดง
 มาตรการและรายละเอียดของแนวทางในการปฏิบัติราชการในแต่ละปีของการบริหาร
 ราชการแผ่นดิน ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ
 ในการบริหารราชการแผ่นดิน คณะรัฐมนตรีต้องจัดให้มีแผนการตรากฎหมาย
 ที่จำเป็นต่อการดำเนินการตามนโยบายและแผนการบริหารราชการแผ่นดิน

เจตนารมณ์ เพื่อให้แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐเกิดความชัดเจนและมีผลบังคับ
 ได้จริงตามที่รัฐบาลได้แถลงไว้ต่อรัฐสภา

คณะรัฐมนตรีจะต้องจัดทำแผนการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อกำหนดมาตรการ
 แนวทาง และงบประมาณการปฏิบัติราชการในด้านต่างๆ รวมทั้งแผนการตรากฎหมายในแต่ละ
 ปีซึ่งต้องสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนเป็น
 แนวทางให้หน่วยราชการหรือองค์กรอื่นๆ ของรัฐนำไปปฏิบัติ ทั้งเป็นประโยชน์แก่ประชาชน
 จะได้ทราบและติดตามตรวจสอบว่าแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐแต่ละด้านได้รับการสนองตอบ
 จากรัฐบาลหรือไม่เพียงใด

หมายเหตุ

๑) หลักการดังกล่าวบัญญัติขึ้นมาใหม่เพื่อให้มีสภาพบังคับให้คณะรัฐมนตรีจัดทำ
 แผนการบริหารราชการและการตรากฎหมาย เพื่อให้แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐได้นำไป
 ปฏิบัติอย่างจริงจัง และสามารถตรวจสอบได้

๒) หลักการดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นครั้งแรก

๓) รายงานการประชุมสภาาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๗/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

ส่วนที่ ๒

แนวนโยบายด้านความมั่นคงของรัฐ

มาตรา ๗๗ รัฐต้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ เอกราช อธิปไตย และบูรณภาพแห่งเขตอำนาจรัฐ และต้องจัดให้มีกำลังทหาร อาวุธยุทโธปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ทันสมัย จำเป็น และเพียงพอ เพื่อพิทักษ์รักษาเอกราช อธิปไตย ความมั่นคงของรัฐ สถาบันพระมหากษัตริย์ ผลประโยชน์แห่งชาติ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และเพื่อการพัฒนาประเทศ

เจตนารมณ์ เพื่อพัฒนาศักยภาพในการปกป้อง และคุ้มครองความมั่นคงของประเทศ

รัฐบาลมีหน้าที่ต้องจัดให้มีกำลังทหาร อาวุธยุทโธปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ทันสมัย จำเป็น และเพียงพอ เพื่อรักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ เอกราช อธิปไตย ความมั่นคงของรัฐ บูรณภาพแห่งเขตอำนาจรัฐ ผลประโยชน์แห่งชาติ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

“ความมั่นคงของรัฐ” หมายความว่ารวมถึง ความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการเมือง

หมายเหตุ

๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ โดยแก้ไขถ้อยคำเพื่อให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพิ่มข้อความในส่วนที่จัดให้มีกำลังทหาร อาวุธยุทโธปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ทันสมัย จำเป็น และเพียงพอ

๒) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๗/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

ส่วนที่ ๓

แนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน

มาตรา ๗๘ รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายในด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ดังต่อไปนี้

(๑) บริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปเพื่อการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และความมั่นคงของประเทศอย่างยั่งยืน โดยต้องส่งเสริมการดำเนินการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติในภาพรวมเป็นสำคัญ

(๒) จัดระบบการบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ให้มีขอบเขต อำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบที่ชัดเจนเหมาะสมแก่การพัฒนาประเทศ และสนับสนุนให้จังหวัดมีแผนและงบประมาณเพื่อพัฒนาจังหวัด เพื่อประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่

(๓) กระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่นได้เอง ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ พัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นและระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ตลอดทั้งโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่น ให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น

(๔) พัฒนาระบบงานภาครัฐ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพ คุณธรรม และจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ควบคู่ไปกับการปรับปรุงรูปแบบและวิธีการทำงาน เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐใช้หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเป็นแนวทางในการปฏิบัติราชการ

(๕) จัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่น เพื่อให้การจัดทำและการให้บริการสาธารณะเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน

(๖) ดำเนินการให้หน่วยงานทางกฎหมายที่มีหน้าที่ให้ความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐตามกฎหมายและตรวจสอบการตรากฎหมายของรัฐ ดำเนินการอย่างเป็นอิสระ เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปตามหลักนิติธรรม

(๗) จัดให้มีแผนพัฒนาการเมือง รวมทั้งจัดให้มีสภาพัฒนาการเมืองที่มีความเป็นอิสระ เพื่อติดตามสอดส่องให้มีการปฏิบัติตามแผนดังกล่าวอย่างเคร่งครัด

(๘) ดำเนินการให้ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐได้รับสิทธิประโยชน์อย่างเหมาะสม

เจตนารมณ์ เพื่อกำหนดการบริหารราชการแผ่นดินตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน บนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และผลประโยชน์ของชาติเป็นสำคัญ

๑) รัฐบาลต้องกำหนดขอบเขตและความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจหน้าที่ราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นให้ชัดเจน สนับสนุนให้จังหวัดจัดทำแผนพัฒนาโดยภาคประชาชนมีส่วนร่วม สนับสนุนงบประมาณให้จังหวัดมีศักยภาพในการพัฒนาอย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นของประชาชน ทั้งนี้ เพื่อป้องกันความซ้ำซ้อนและให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ยั่งยืน ตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง

๒) รัฐบาลต้องให้ความสำคัญของหลักการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยให้ความเท่าเทียมกันในการเข้าถึงการพัฒนาในทุกด้าน เช่น การพัฒนา เศรษฐกิจ สาธารณูปโภค สาธารณูปการ สาธารณเทศ

๓) พัฒนางองค์กรและบุคลากรของภาครัฐทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และรัฐวิสาหกิจ ให้มีความสามารถคู่คุณธรรมและจริยธรรม พัฒนาวิธีปฏิบัติราชการ โดยยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีหรือธรรมาภิบาล (Good Governance) มาใช้ในการบริหารราชการแผ่นดิน

๔) การจัดระบบงานเพื่อการบริการสาธารณะต้องเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งเป็นหลักการสำคัญในการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีหรือธรรมาภิบาล (Good Governance)

๕) จัดให้มีหน่วยงานที่เป็นอิสระ เพื่อให้ความเห็นและตรวจสอบการตรากฎหมายของฝ่ายบริหารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ปราศจากการแทรกแซงหรืออิทธิพลใดๆ จากรัฐบาล ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามหลักนิติธรรม

๖) จัดให้มีแผนพัฒนาการเมืองและสภาพัฒนาการเมืองที่เป็นอิสระ

๗) จัดให้ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐได้รับสิทธิประโยชน์อย่างเหมาะสม เช่น การรักษาพยาบาล บำเหน็จ บำนาญ

หมายเหตุ

๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยเพิ่มรายละเอียดการดำเนินการตามแนวนโยบายในด้านการบริหารราชการแผ่นดินให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

๒) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๗/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

ส่วนที่ ๔

แนวนโยบายด้านศาสนา สังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม

มาตรา ๗๙ รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านานและศาสนาอื่น ทั้งต้องส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต

เจตนารมณ์ เพื่อกำหนดให้รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น

๑) รัฐบาลต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านานเสมือนเป็นศาสนาประจำชาติ และภายใต้หลักความคุ้มครองประชาชนชาวไทยตามมาตรา ๕ ศาสนาอื่น ๆ รัฐบาลต้องให้ความอุปถัมภ์ คุ้มครอง และให้ความสำคัญเช่นเดียวกับพระพุทธศาสนา

๒) รัฐบาลต้องส่งเสริมและสนับสนุนความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งหลักธรรมและหลักคำสอนของทุกศาสนามาใช้ดำเนินชีวิต

หมายเหตุ

๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยแก้ไขถ้อยคำ เพื่อให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น

๒) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๗/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐ และรายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๓๗/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันศุกร์ที่ ๒๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๘๐ รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

(๑) ค้ำครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน สนับสนุนการอบรมเลี้ยงดูและให้ การศึกษาปฐมวัย ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนา ความเป็นปึกแผ่นของสถาบันครอบครัวและชุมชน รวมทั้งต้องสงเคราะห์และจัด สวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและพึ่งพาตนเองได้

(๒) ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาระบบสุขภาพที่เน้นการสร้างเสริมสุขภาพอัน นำไปสู่สุขภาพที่ยั่งยืนของประชาชน รวมทั้งจัดและส่งเสริมให้ประชาชนได้รับบริการ สาธารณสุขที่มีมาตรฐานอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้เอกชนและ ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสุขภาพและการจัดบริการสาธารณสุข โดยผู้มีหน้าที่ ให้บริการดังกล่าวซึ่งได้ปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณ ย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

(๓) พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบ ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการศึกษา แห่งชาติ กฎหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและ บุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้งปลูกฝังให้ ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำหึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึด มั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(๔) ส่งเสริมและสนับสนุนการกระจายอำนาจเพื่อให้องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น ชุมชน องค์กรทางศาสนา และเอกชน จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาให้เท่าเทียมและสอดคล้องกับแนวนโยบาย พื้นฐานแห่งรัฐ

(๕) ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาวิจัยในศิลปวิทยาการแขนงต่าง ๆ และ เผยแพร่ข้อมูลผลการศึกษาวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนการศึกษาวิจัยจากรัฐ

(๖) ส่งเสริมและสนับสนุนความรู้รักสามัคคีและการเรียนรู้ ปลูกจิตสำนึก และ เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ ตลอดจนคำหึงมอันดีงาม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

เจตนาธรรมณ์ เพื่อกำหนดเป็นนโยบายอันสำคัญของรัฐบาลในการพัฒนาสังคม การศึกษา การสาธารณสุข และวัฒนธรรมของชาติ เพื่อเป็นการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ และการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

๑) รัฐบาลต้องให้ความคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชนให้พึงได้รับสิทธิอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา การอบรมเลี้ยงดูและการศึกษาปฐมวัย เสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันครอบครัว และความเสมอภาคหญิงชาย ตลอดจนให้การสงเคราะห์ และจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้ โดยส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีส่วนร่วมในการสงเคราะห์ การจัดสวัสดิการ และการคุ้มครองสวัสดิภาพในชุมชน

๒) รัฐบาลต้องพัฒนาระบบสุขภาพเพื่อสร้างเสริมสุขภาพที่ยั่งยืนของประชาชน ส่งเสริมให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่ได้มาตรฐานอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ภาคเอกชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสุขภาพและจัดบริการสาธารณสุข ทั้งนี้ บุคลากรที่ให้บริการด้านสาธารณสุขที่ได้มาตรฐานวิชาชีพและจริยธรรมย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

๓) รัฐบาลต้องพัฒนาคุณภาพและการจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐานทุกระดับและทุกรูปแบบ ซึ่งต้องจัดให้มีแผนและกฎหมายเพื่อพัฒนาการศึกษา รวมทั้งพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ทันความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก โดยเน้นเสริมสร้างคุณภาพของผู้เรียนประกอบด้วยควมมีวินัย มีจิตอันเป็นสาธารณะ และยึดมั่นในอุดมการณ์การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๔) รัฐบาลต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน องค์กรการทางศาสนาและเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐานและคุณภาพเท่าเทียมกัน

๕) รัฐบาลต้องส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาวิจัยในสาขาต่างๆ อย่างกว้างขวาง

๖) รัฐบาลต้องส่งเสริมความสามัคคีของคนในชาติ ให้ตระหนักเห็นความสำคัญและพึงหวงแหนศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยมอันดีงามของชาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่น

หมายเหตุ

๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยเพิ่มรายละเอียดการดำเนินการตามแนวนโยบายในด้านสังคม การศึกษา การสาธารณสุข และวัฒนธรรมให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

๒) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๗/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐ ทั้งนี้การประชุมดังกล่าวได้มีการอภิปรายให้องค์การปกครอง

ส่วนท้องถิ่น ชุมชน องค์กรทางศาสนาและเอกชนทั้งสององค์กรนี้มีสิทธิเท่าเทียมกันในการจัดการศึกษา และพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ส่วนที่ ๕

แนวนโยบายด้านกฎหมายและการยุติธรรม

มาตรา ๘๑ รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านกฎหมายและการยุติธรรมดังต่อไปนี้

(๑) ดูแลให้มีการปฏิบัติและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และทั่วถึง ส่งเสริมการให้ความช่วยเหลือและให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน และจัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่นในกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพ โดยให้ประชาชนและองค์กรวิชาชีพมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม และการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย

(๒) ค้ำครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลให้พ้นจากการล่วงละเมิด ทั้งโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐและโดยบุคคลอื่น และต้องอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน

(๓) จัดให้มีกฎหมายเพื่อจัดตั้งองค์กรเพื่อการปฏิรูปกฎหมายที่ดำเนินการเป็นอิสระ เพื่อปรับปรุงและพัฒนากฎหมายของประเทศ รวมทั้งการปรับปรุงกฎหมายให้ เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ โดยต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากกฎหมายนั้นประกอบด้วย

(๔) จัดให้มีกฎหมายเพื่อจัดตั้งองค์กรเพื่อการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมที่ ดำเนินการเป็นอิสระ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม

(๕) สนับสนุนการดำเนินการขององค์กรภาคเอกชนที่ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน โดยเฉพาะผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว

เจตนารมณ์ เพื่อกำหนดให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนากฎหมาย และการยุติธรรม

รัฐบาลต้องดำเนินการดังนี้

- ๑) ให้มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างถูกต้อง เป็นธรรม มีประสิทธิภาพ และไม่เลือกปฏิบัติ
 - ๒) ค้ำครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้พ้นจากการกระทำละเมิด และให้หมายความรวมถึง การถูกกระทำรุนแรงไม่ว่าทางใด ๆ
 - ๓) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม และเข้าถึงได้สะดวก
 - ๔) จัดให้มีการช่วยเหลือหรือสนับสนุนให้องค์กรภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือทางกฎหมายทั้งทางแพ่ง ทางอาญา และทางปกครองแก่ประชาชน โดยเฉพาะผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว
 - ๕) จัดให้มีองค์กรอิสระในการพัฒนาและปฏิรูปกฎหมาย และตรวจสอบกฎหมายต่าง ๆ ว่าขัดหรือแย้งรัฐธรรมนูญหรือไม่ โดยให้นักกฎหมายจากภาคส่วนต่าง ๆ มีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง
 - ๖) จัดให้มีองค์กรอิสระเพื่อปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยให้ประชาชนจากภาคส่วนต่าง ๆ มีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง เพื่อศึกษา วิเคราะห์ และติดตามการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่ไม่รวมถึงศาลยุติธรรมซึ่งมีความเป็นอิสระตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญให้หลักประกันไว้

หมายเหตุ

- ๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ แต่เพิ่มให้ประชาชนมีส่วนร่วมทั้งในชั้นบังคับใช้กฎหมาย การพัฒนากฎหมาย และกระบวนการยุติธรรมโดยต้องจัดให้มีองค์กรอิสระในการพัฒนากฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
- ๒) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๗/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

ส่วนที่ ๖

แนวนโยบายด้านการต่างประเทศ

มาตรา ๘๒ รัฐต้องส่งเสริมสัมพันธไมตรีและความร่วมมือกับนานาประเทศ และพึงถือหลักในการปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาค ตลอดจนต้องปฏิบัติตามสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี รวมทั้งตามพันธกรณีที่ได้กระทำไว้กับนานาประเทศและองค์การระหว่างประเทศ

รัฐต้องส่งเสริมการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวเกี่ยวกับนานาชาติประเทศ ตลอดจนต้องให้ความคุ้มครองและดูแลผลประโยชน์ของคนไทยในต่างประเทศ

เจตนารมณ์ เพื่อเป็นหลักเกณฑ์ให้รัฐบาลต้องส่งเสริมสัมพันธไมตรีและความร่วมมือกับนานาชาติด้วยหลักแห่งความเสมอภาค เพื่อผลประโยชน์และความมั่นคงของชาติ

ในการร่วมมือกับนานาชาติพึงถือหลักความเสมอภาค หลักถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติหรือหลักต่างตอบแทนเยี่ยงคนชาติ ทั้งต้องถือตามพันธกรณีที่ประเทศไทยได้ทำสนธิสัญญากับนานาชาติและองค์การระหว่างประเทศ โดยรัฐบาลต้องตรากฎหมายหรือบังคับใช้กฎหมาย หรือตีความกฎหมาย ให้สอดคล้องและอนุวัติตามสนธิสัญญาดังกล่าวด้วย

รัฐบาลต้องส่งเสริมการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวเกี่ยวกับนานาชาติประเทศ และให้ความคุ้มครองและดูแลผลประโยชน์ของคนไทยในต่างประเทศด้วย

หมายเหตุ

๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยแก้ไขถ้อยคำให้ครอบคลุมถึงสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคีด้วย

๒) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๗/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

ส่วนที่ ๗

แนวนโยบายด้านเศรษฐกิจ

มาตรา ๘๓ รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการดำเนินการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เจตนารมณ์ กำหนดให้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาประเทศ

รัฐบาลต้องส่งเสริมให้ประชาชนและทุกภาคส่วนในสังคมนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง เหมาะสม และพัฒนาองค์ความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างกว้างขวาง

หมายเหตุ

๑) หลักการดำเนินการด้านเศรษฐกิจตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นครั้งแรก

๒) หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต การดำรงอยู่และการปฏิบัติตนและการทำงานของประชาชนในทุกๆระดับ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน ภายใต้เงื่อนไขของความรู้จักคุณธรรม เป็นหลักที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาในทุกๆ ด้าน ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เช่น การเกษตร การดำเนินธุรกิจทุกขนาดและทุกประเภท ทั้งระดับชาติ ชุมชน และครอบครัว

ในกรณีการพัฒนาและการบริหารประเทศโดยรวมนั้น พอเพียง หมายถึง พอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน มีความรู้จักคุณธรรม รวมถึงความจำเป็น โดยต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนทั้งชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจทุกระดับ ให้มีสำนึก คุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรู้เหมาะสมในการดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอก รวมทั้งสนับสนุนระบบเศรษฐกิจที่สามารถสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม กำกับดูแลไม่ให้เกิดการผูกขาดตัดตอนทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยภาคเอกชน เพื่อประโยชน์ในการสร้างความมั่นคงของประเทศและการพัฒนาที่ยั่งยืนและรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมของรัฐ

๓) รายงานการประชุมสภาฯร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๗/๒๕๕๐ วันจันทร์ที่ ๑๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๘๔ รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านเศรษฐกิจ ดังต่อไปนี้

(๑) สนับสนุนระบบเศรษฐกิจแบบเสรีและเป็นธรรมโดยอาศัยกลไกตลาด และสนับสนุนให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน โดยต้องยกเลิกและละเว้นการตรากฎหมายและกฎเกณฑ์ที่ควบคุมธุรกิจซึ่งมีบทบัญญัติที่ไม่สอดคล้องกับความจำเป็นทางเศรษฐกิจ และต้องไม่ประกอบกิจการที่มีลักษณะเป็นการแข่งขันกับเอกชน เว้นแต่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ รักษาผลประโยชน์ส่วนรวม หรือการจัดให้มีสาธารณูปโภค

(๒) สนับสนุนให้มีการใช้หลักคุณธรรม จริยธรรม และหลักธรรมาภิบาล ควบคู่กับการประกอบกิจการ

(๓) ควบคุมให้มีการรักษาวินัยการเงินการคลังเพื่อสนับสนุนเสถียรภาพและความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ปรับปรุงระบบการจัดเก็บภาษีอากรให้มีความเป็นธรรมและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคม

(๔) จัดให้มีการออมเพื่อการดำรงชีพในยามชราแก่ประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างทั่วถึง

(๕) กำกับให้การประกอบกิจการมีการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรม ป้องกันการผูกขาดตัดตอนไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม และคุ้มครองผู้บริโภค

(๖) ดำเนินการให้มีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม คุ้มครอง ส่งเสริมและขยายโอกาสในการประกอบอาชีพของประชาชนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย เพื่อใช้ในการผลิตสินค้า บริการ และการประกอบอาชีพ

(๗) ส่งเสริมให้ประชากรวัยทำงานมีงานทำ คุ้มครองแรงงานเด็กและสตรี จัดระบบแรงงานสัมพันธ์และระบบไตรภาคที่ผู้ทำงานมีสิทธิเลือกผู้แทนของตน จัดระบบประกันสังคม รวมทั้งคุ้มครองให้ผู้ทำงานมีคุณค่าอย่างเดียวกันได้รับค่าตอบแทน สิทธิประโยชน์ และสวัสดิการที่เป็นธรรมโดยไม่เลือกปฏิบัติ

(๘) คุ้มครองและรักษาผลประโยชน์ของเกษตรกรในการผลิตและการตลาด ส่งเสริมให้สินค้าเกษตรกรได้รับผลตอบแทนสูงสุด รวมทั้งส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรในรูปสภาเกษตรกรเพื่อวางแผนการเกษตรและรักษาผลประโยชน์ร่วมกันของเกษตรกร

(๙) ส่งเสริม สนับสนุน และคุ้มครองระบบสหกรณ์ให้เป็นอิสระ และการรวมกลุ่มการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพตลอดทั้งการรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อดำเนินกิจการด้านเศรษฐกิจ

(๑๐) จัดให้มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานอันจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐในทางเศรษฐกิจ และต้องมีให้สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานอันจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนอยู่ในความผูกขาดของเอกชนอันอาจก่อความเสียหายแก่รัฐ

(๑๑) การดำเนินการใดที่เป็นเหตุให้โครงสร้างหรือโครงข่ายขั้นพื้นฐานของกิจการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานของรัฐอันจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชน หรือเพื่อความมั่นคงของรัฐตกไปเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน หรือทำให้รัฐเป็นเจ้าของน้อยกว่าร้อยละห้าสิบเอ็ด จะกระทำมิได้

- (๑๒) ส่งเสริมและสนับสนุน กิจการพาณิชย์หาวิ การขนส่งทางราง รวมทั้ง การดำเนินการตามระบบบริหารจัดการขนส่งทั้งภายในและระหว่างประเทศ
- (๑๓) ส่งเสริมและสนับสนุนองค์รภาคเอกชนทางเศรษฐกิจทั้งในระดับชาติ และระดับท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง
- (๑๔) ส่งเสริมอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่ม ในทางเศรษฐกิจ

เจตนารมณ์ กำหนดเป็นนโยบายที่รัฐบาลต้องนำไปใช้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ของประเทศ

๑) รัฐบาลต้องสนับสนุนระบบเศรษฐกิจแบบเสรีและเป็นธรรม ให้มีการพัฒนาอย่าง ยั่งยืน รัฐบาลต้องไม่แทรกแซงและควบคุมกลไกตลาด หรือประกอบกิจการที่มีลักษณะแข่งขัน กับเอกชน เว้นแต่เพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคง หรือผลประโยชน์ส่วนรวม หรือ กิจการที่มีลักษณะเป็นสาธารณูปโภค

๒) รัฐบาลต้องสนับสนุนให้ภาคเอกชนนำหลักคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลมา ใช้ในการประกอบธุรกิจ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการเอาเปรียบกันในเชิงธุรกิจ

๓) รัฐบาลต้องควบคุมให้มีวินัยการเงินและการคลังอย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดเสถียรภาพ ทางเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันการใช้งบประมาณอย่างไม่เหมาะสมอันจะนำไปสู่ ปัญหาคอรัปชั่น รวมทั้งปรับปรุงการจัดเก็บภาษีอากรอย่างเป็นธรรม

๔) รัฐบาลต้องส่งเสริมให้ประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐมีการออมในรูปแบบต่างๆ เพื่อการดำรงชีพในยามชรา

๕) รัฐบาลต้องประกันการประกอบกิจการเป็นไปอย่างอย่างเสรีและเป็นธรรม ป้องกัน การผูกขาดตัดตอนไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค

๖) รัฐบาลต้องส่งเสริมการประกอบอาชีพและสนับสนุนการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อใช้ในการผลิตสินค้า บริการ และการประกอบอาชีพ ตลอดจนการกระจายรายได้ อย่าง เป็นธรรม

๗) รัฐบาลต้องส่งเสริมให้ประชากรวัยทำงานมีงานทำ คุ้มครองแรงงานเด็ก สตรี และ ผู้ทำงานที่มีคุณค่าอย่างเดียวกันให้ได้รับค่าตอบแทนเท่ากัน เช่น แรงงาน مهاضرง จัดระบบ แรงงานสัมพันธ์และระบบไตรภาคี จัดระบบประกันสังคม สิทธิประโยชน์ สวัสดิการที่เป็นธรรม และไม่ถูกเลือกปฏิบัติ

๘) รัฐบาลต้องให้ความคุ้มครองผลผลิตและการตลาดของเกษตรกรให้ได้ค่าตอบแทนที่ เป็นธรรม ส่งเสริมให้มีสภาเกษตรกร ซึ่งเป็นองค์กรที่มาจากกรรวมกลุ่มของผู้มีอาชีพ

เกษตรกรในสาขาต่างๆ ทำหน้าที่เป็นตัวแทนดูแลรักษาผลประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มเกษตรกร
ในลักษณะเช่นเดียวกับการรวมกลุ่มของสมาชิกสภาหอการค้า และสภาอุตสาหกรรม

๙) รัฐบาลต้องส่งเสริมและคุ้มครองระบบสหกรณ์ให้เป็นอิสระ รวมทั้งการรวมกลุ่ม
การประกอบอาชีพหรือวิชาชีพด้านต่างๆ ของประชาชน

๑๐) ก) รัฐบาลมีหน้าที่จัดให้มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานอันจำเป็นแก่การดำรงชีวิต
ของประชาชน และความมั่นคงของรัฐ ซึ่งเป็นภารกิจหลักของรัฐ และ

ข) รัฐบาลอาจเปิดโอกาสให้เอกชนดำเนินการจัดสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน
ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานของรัฐ แต่ต้องป้องกันไม่ให้เกิดการผูกขาดโดยเอกชน

๑๑) ก) ห้ามแปรรูปโครงสร้างและโครงข่ายสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานอันจำเป็นต่อ
การดำรงชีวิตของประชาชนหรือความมั่นคงของรัฐ หากมีความจำเป็นในการแปรรูปให้ได้
เฉพาะในการดำเนินกิจการบางส่วนเท่าที่จำเป็น ซึ่งมีใช้โครงสร้างและโครงข่ายสาธารณูปโภค
ขั้นพื้นฐาน และต้องมีให้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน

ข) โครงสร้างหรือโครงข่ายขั้นพื้นฐานที่จำเป็นในการประกอบกิจการ
สาธารณูปโภค เช่น รางหรือสถานีรถไฟ เสา สายส่ง หรือสถานีไฟฟ้า โครงข่ายหรือเครือข่าย
โทรคมนาคม ดาวเทียมหรือวงโคจรดาวเทียม เป็นต้น ต้องมิให้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน

๑๒) รัฐบาลต้องส่งเสริมและพัฒนาระบบการขนส่ง รวมทั้งระบบบริหารจัดการทั้ง
ภายในและระหว่างประเทศ

๑๓) รัฐบาลต้องส่งเสริมและสนับสนุนองค์กรภาคเอกชนทางเศรษฐกิจให้มีความ
เข้มแข็ง

๑๔) รัฐบาลต้องส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ
หมายเหตุ

๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ โดย
เพิ่มรายละเอียดการดำเนินการตามแนวนโยบายในด้านเศรษฐกิจให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

๒) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๘/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันอังคารที่
๑๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

ส่วนที่ ๘

แนวนโยบายด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

มาตรา ๘๕ รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ดังต่อไปนี้

(๑) กำหนดหลักเกณฑ์การใช้ที่ดินให้ครอบคลุมทั่วประเทศ โดยให้คำนึงถึงความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทั้งผืนดิน ผืนน้ำ วิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น และการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ และกำหนดมาตรฐานการใช้ที่ดินอย่างยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากหลักเกณฑ์การใช้ที่ดินนั้นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วย

(๒) กระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรมและดำเนินการให้เกษตรกรมีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิในที่ดินเพื่อประกอบเกษตรกรรมอย่างทั่วถึงโดยการปฏิรูปที่ดินหรือวิธีอื่น รวมทั้งจัดหาแหล่งน้ำเพื่อให้เกษตรกรมีน้ำใช้อย่างพอเพียงและเหมาะสมแก่การเกษตร

(๓) จัดให้มีการวางผังเมือง พัฒนา และดำเนินการตามผังเมืองอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อประโยชน์ในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

(๔) จัดให้มีแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและทรัพยากรธรรมชาติอื่นอย่างเป็นระบบและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ทั้งต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล

(๕) ส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยประชาชน ชุมชนท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน

เจตนารมณ์ เพื่อกำหนดเป็นนโยบายของรัฐบาลที่ต้องปฏิบัติในการใช้ที่ดิน และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๑) รัฐบาลต้องกำหนดเกณฑ์และมาตรฐานการใช้ที่ดินอย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นให้ครอบคลุมทั้งประเทศ โดยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและการดูแลทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ และให้ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วย

๒) รัฐบาลต้องกระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรม รวมทั้งจัดหาแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรอย่างเหมาะสมและพอเพียง

๓) รัฐบาลต้องจัดให้มีการวางผังเมือง เพื่อประโยชน์ในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ

๔) รัฐบาลต้องจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นธรรม โดยให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบโดยตรงมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์ตามความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล

๕) รัฐบาลต้องบำรุงรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และควบคุมจำกัดมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัยและคุณภาพชีวิต เช่น การรณรงค์ให้ประชาชนตระหนักถึงสภาวะโลกร้อน รวมไปถึงการปลูกป่าทดแทน เป็นต้น โดยให้ประชาชน ชุมชนท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน

หมายเหตุ

๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยเพิ่มรายละเอียดการดำเนินการตามแนวนโยบายในด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

๒) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๘/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันอังคารที่ ๑๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

ส่วนที่ ๙

แนวนโยบายด้านวิทยาศาสตร์ ทรัพย์สินทางปัญญา และพลังงาน

มาตรา ๘๖ รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านวิทยาศาสตร์ ทรัพย์สินทางปัญญา และพลังงาน ดังต่อไปนี้

(๑) ส่งเสริมให้มีการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านต่าง ๆ โดยจัดให้มีกฎหมายเฉพาะเพื่อการนี้ จัดงบประมาณสนับสนุนการศึกษา ค้นคว้า วิจัย และให้มีสถาบันการศึกษาและพัฒนา จัดให้มีการใช้ประโยชน์จากผลการ

ศึกษาและพัฒนา การถ่ายทอดเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ และการพัฒนาบุคลากรที่เหมาะสม รวมทั้งเผยแพร่ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ และสนับสนุนให้ประชาชนใช้หลักด้านวิทยาศาสตร์ในการดำรงชีวิต

(๒) ส่งเสริมการประดิษฐ์หรือการค้นคิดเพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ รักษาและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย รวมทั้งให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

(๓) ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย พัฒนา และใช้ประโยชน์จากพลังงานทดแทน ซึ่งได้จากธรรมชาติและเป็นคุณต่อสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

เจตนารมณ์ กำหนดเป็นแนวนโยบายของรัฐบาลที่ต้องพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ทรัพย์สินทางปัญญา และพลังงาน

๑) รัฐบาลต้องส่งเสริม พัฒนาบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี รวมทั้งสนับสนุนงบประมาณให้มีการศึกษา ค้นคว้า วิจัย ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมต่าง ๆ เพื่อนำผลการศึกษาค้นคว้าไปใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง โดยต้องจัดให้มีกฎหมายและสถาบันการศึกษาและพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี

๒) รัฐบาลต้องส่งเสริมการประดิษฐ์คิดค้นเพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ รักษา และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย รวมทั้งคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

๓) รัฐบาลต้องส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย พัฒนา และใช้ประโยชน์จากพลังงานทดแทนจากธรรมชาติ โดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ

หมายเหตุ

๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ โดยเพิ่มรายละเอียดการดำเนินการตามแนวนโยบายในด้านวิทยาศาสตร์ ทรัพย์สินทางปัญญา และพลังงานให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

๒) รายงานการประชุมสภากร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๘/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันอังคารที่ ๑๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐

ส่วนที่ ๑๐

แนวโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

มาตรา ๘๗ รัฐต้องดำเนินการตามแนวโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังต่อไปนี้

(๑) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

(๒) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ

(๓) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพหรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลาย หรือรูปแบบอื่น

(๔) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง และจัดให้มีการกฎหมายจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่

(๕) ส่งเสริมและให้การศึกษแก่ประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

การมีส่วนร่วมของประชาชนตามมาตรานี้ต้องคำนึงถึงสัดส่วนของหญิงและชายที่ใกล้เคียงกัน

เจตนารมณ์ เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

รัฐบาลต้องมีแนวนโยบายในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยต้องเปิดโอกาสให้หญิงชายมีส่วนร่วมในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันในด้านต่างๆ ดังนี้

๑) ส่งเสริมให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การวางแผนพัฒนาประเทศด้านเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

๒) ส่งเสริมให้ภาคประชาชนเข้าถึงข้อมูลและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และร่วมตัดสินใจทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

๓) ส่งเสริมให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ

๔) ให้มีการจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเพื่อส่งเสริมให้ภาคประชาชนมีความเข้มแข็งและมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างขวาง โดยสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนทุกรูปแบบ รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างสุจริตและเที่ยงธรรม

หมายเหตุ

๑) หลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยเพิ่มรายละเอียดการดำเนินการตามแนวนโยบายในด้านที่มีส่วนร่วมของประชาชนให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

๒) รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๘/๒๕๕๐ (เป็นพิเศษ) วันอังคารที่ ๑๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๐